

૨૧૩૫

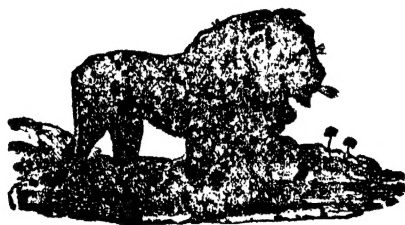
ભરતખંડના ઇતિ- હાસનો પ્રશ્નોત્તર

છપાવી મસિદ્દ કરનાર.

ચોકરી નારણલાલ હીરાચંદ.

—• ૧૯૪૦ •—

આવૃત્તિ ચોથી.

નડીઆદ.

મત્યસાગર પ્રેસ.

સંવત ૧૯૪૦—સન ૧૮૮૪

કાપીરાઈટ રાખ્યો

કિંમત ૩

૨૧૩૫

ભરતખંડના ઇતિ- હાસનો પ્રશ્નોત્તર

છપાવો મસિદ્દ કરનાર.

ચોકરી નારણલાલ હીરાચંદ.

—૦ શ્રીચિહ્ન ૦—

વૃત્તિ ચોથી.

નડીઆદ.

સત્યસાગર પ્રેસ.

સંવત ૧૯૪૦—સન ૧૯૮૪

કાપીરાઈટ રાખ્યો છે

કિંમત રૂ ૦-

QUESTIONS & ANSWERS OF THE HISTORY OF BHARATKHAND.

ભરતખંડના ઇતિહાસનો પ્રશ્નોત્તર.

પ્રકરણ ૧ લું.

- પ્ર. અર્ધ પ્રજાનું મુળ સ્થાન કયાં કહેવામાં આવે છે?
- ઉ. મધ્ય એશીઆમાં એકસસ નદીના પ્રદેશમાં ને તેની આશ્વપાસના પ્રદેશમાં.
- પ્ર. મુળ રેઠાણામાંથી પ્રથમ તે જાત કયાં કયાં પ્રસરી?
- ઉ. કેટલાક યુરોપમાં, કેટલાક ઇરાનમાં ને ભરતખંડની શીંધુ નદીને કાંઠે ને ત્યાંના ભરતખંડમાં રહ્યા.
- પ્ર. સંસ્કૃતમાં જુનામાં જુના ગ્રંથનું નામ તથા તેના પેટાના પુસ્તકોનાં નામ શું?
- ઉ. સંસ્કૃતમાં સર્વથી જુનામાં જુનો ગ્રંથ વેદ છે તેમાં દેવની પ્રાર્થના લખી વેદાંગો તથા ઉપનીષદાદી વેદો વીગરે તેના પેટાના પુસ્તકો છે.
- પ્ર. રમૂતિઓમાં શું લખે છે?
- ઉ. એમાં રાજા પ્રજાના કાયદો તથા આત્મજી, ક્ષત્રી, વૈશ્ય અને શુદ્ર એ ચાર વર્ણોને કરવાની કીયા લખી છે તે ઉપરથી તે સમયના લોકની સ્વીતીનું જ્ઞાન થાય છે.
- પ્ર. કયા ધર્મને બૌદ્ધ માર્ગ કહે છે અને તેને કોણે પળાવ્યો?
- ઉ. યજ્ઞ કરવામાં બે પશુઓ હોમતા તે પશુ હીંચાપી કંટાળીને કેટલાક વિદ્વાનો યજ્ઞ કરનારની સામા થયા તેનાં શાક્યલીલ નામે સજ પુત્ર મુખ્ય હતો તેણે સલાવેલા માર્ગને બૌદ્ધ માર્ગ કહે છે.
- પ્ર. શાક્યલીલ વિશે તમે શું જાણો છો?
- ઉ. તે રાજપુત રાજ્ય હોયો દહા સાધુ થયા ને લોકોને કહેવા લાગ્યા કે અન્નમેધ, અશ્વમેધ, વીગરે પાપી યજ્ઞ ન કરવા જોઈએ, પરમે-

ધરને પણ તે માનતો નહી તેના મુખ્ય ચાર મત હતા. (૧) પશુ
હોમવાનો પાપી યજ્ઞ ન કરવો જોઈએ. (૨) સધળામાણસ સરખાએ
(૩) જન્મથી કોઈ કંઈ નીચ નયો (૪) કર્મ બંધ પડે નહી ત્યાં
સુધી જન્મ મરણથી છવ છુટે નહી.

પ્ર૦ મુર્તિ પુજા, વા વતુલાને જાત્રાનો ચાલ શી રીતે સ્થાપન થયો?

જ૦ શાકયર્થીદના મત પ્રમાણે ઘોડા માણસો નીર્વાણ પામેલા એટલે મો-
ક્ષ ગયેલા ગણાતા તેમના બદલામાં એટલે મુર્તિઓ કરી પૌદ્ધ-
ર્મીઓ તેમની પુજા કરવા લાગ્યા અને ગ્રામ પરગામ તેમના દરજ્જા
ન કરવા એટલે જાત્રા કરવા જતા અને તેમની બાધાઓ ચાલતી

પ્ર૦ પૌદ્ધ ધર્મ કયા સમયમાં થયો છે?

જ૦ ૬૦ સં ૫૦૦ ૫૫૦ વર્ષ ઉપર.

પ્ર૦ મળ ચાર નાતો તુટીને હજારો નાતો કયારે થઈ?

જ૦ વેદધર્મીઓ અને પૌદ્ધ ધર્મીઓ વચ્ચે અથડો થયો ત્યારે; અને તે
વખતને કળીયુગ એટલે અથડાનો વખત કહે છે.

પ્ર૦ અયોધ્યાના સુર્યવંશી દશરથ રાજાને કેટલા પુત્ર હતા ને મોટાનું
નામ શું?

જ૦ ચાર કુંવર હતા તેમાં સૌથી મોટાનું નામ રામ હતું.

પ્ર૦ રામ કોની સાથે પરણ્યો હતો?

જ૦ મિથિલાના રાજા જનકની આતિ સુંદર અને શુભવાન કુંવરી સી
તા સાથે.

પ્ર૦ રામ સીતાને શી રીતે પરણ્યો?

જ૦ જનક રાજાએ સ્વયંવરનો મંડપ રચ્યો હતો ને તેમાં એક બારે
ધનુષ મુક્યું હતું જનકનો ઠરાવ હતો કે જે એ ધનુષ છપાવી
ભાંગે તેને કુંવરી પરણાવવી આ ધનુષ, મંડપમાં આવેલા કોઈપણ
ભગવાન નહી પણ રામે ભાંગ્યું તેથી તેને સીતા પરણાવી.

પ્ર૦ રામને દેશવટો થાપી ભોગવવો પડ્યો ને તેનું કારણ શું?

જ૦ દશરથને એક કેકેઈ નામે રાણી હતી તેને એક સમયે પ્રસન્ન થવા
થી રાજાએ બે વરદાન માગવાનું કહ્યું ત્યારે રાણીએ કહ્યું કે તે
કોઈ પણ પ્રસન્ન માગીશ, હવે જ્યારે દશરથ મરણ થયો ત્યારે તે

રાજ પાટ રામને સોંપવાની તૈયારી કરતો હતો તે જોઈ તેની હાર મન ક્રોધને ધર્મી આરી તથો તેણે આ પ્રસંગે રાજ પાસેથી પેલાં બે વરદાન માગ્યાં પહેલું એ કે મારા પુત્ર ભરતને રાજઆદીએ બેસાડો ને બીજું રામને દેશવટો દો તથા રામે પોતાના પીતાનુ ચ-
 ૧ ચનપાળી દેશવટો ભોગવ્યો.

- પ્ર० રાવણ અને રામને પ્રથમ વેર થવાનું કારણ શું ને તે વેર રાવણે થી રીતે લીધું?
- ઉ० ગોદાવરીના તીરે રામ દેશવટો ભોગવતા હતા ત્યારે રાવણની બેન તેને પરણવા સારૂ ગાંધ પાણુ રામે તેને અપમાન કરી કહાડી મૂકી તથા રાવણુ ચુરસે થયો અને એક દોવસ રામ લક્ષ્મણુ હરણુ મા રવા ગયા હતા તેવામાં લાગ જોઈ વનમાંથી સીતાં લઈ ગયા.
- પ્ર० સીતાનો સોંપમાં રામને કોની કોની મદદ મળી હતી?
- ઉ० દક્ષિણ દેશના હનુમાન રાજની.
- પ્ર० હનુમાન રાજની પ્રજાને વાંદરા કેમ કહ્યા હશે?
- ઉ० તે પ્રજા પ્રથમ જંગલી હશે માટે.
- પ્ર० રામ અને રાવણની લડાઈનો શો પરીણામ થયો?
- ઉ० રાવણ, તેનો છોકરો ઇંદ્રજીત, તેનો બાઈ કુંભકરણ, વાંગેરેને જીવી સહ લંકાનુ રાજ રામની તરફના રાવણના બાઈ લીલીષણુને આપ્યું.
- પ્ર० ભારથના રચનારનું નામ અને તે ભારથમાં શું લખ્યું છે?
- ઉ० વ્યાસે ભારથ રચ્યું છે. અને ચંદ્રવંશી રાજાઓના નામ ને ષસ-ક્રમ લખ્યાં છે અને પાંડવ કૌરવ વચ્ચેના યુદ્ધનું વર્ણન છે.
- પ્ર० કૌરવ પાંડવ કોણ હતા?
- ઉ० ચંદ્રવંશી રાજા ભરતના કુળના ધૃતરાષ્ટ્રને પાંડુ નામે બે બાઈ હ-રિતાપુરમાં રાજ કરતા હતા ધૃતરાષ્ટ્રને ૧૦૦ કુંવરો હતા અને તેઓ કૌરવો કહેવાતા હતા એમાંના સર્વથી મોટા કુંવરનું નામ દુ-ર્યોધન હતું. પાંડવને પાંચ પુત્ર હતા. યુધિષ્ઠિર, અર્જુન, ભીમ, નિકુળ ને સહદેવ તેઓ પાંડવો કહેવાતા હતા.
- પ્ર० કૌરવ પાંડવો વચ્ચે અણુમનાવ શાથી થયો?
- ઉ० પંચાળ દેશના દુપત રાજાને દૌપતી નામે કુંવરી પરણાવવાની હતી

સ્વયંવરમાં પાંડવો અને કૌરવો આવ્યા હતા દ્રુપદનો એવો નિશ્ચય હતો કે જેને લટકાવેલા મચ્છનુ પ્રતિર્ષીત પાણીમાં દેખાતુ હતું તે જોઈ ઉપરના મચ્છને વિંધે તેને કુંવરી પરણાવવી આ કામ કૌરવ વીગરે કોઈથી ન થયું પણ અરજીને કર્યું તેથી પાંડવને દ્રોપદી પરણાવી તેથી કૌરવને ઈર્ષ્યા આવી.

- પ્ર० આ આજી ખનાવનો શો પરીણામ થયો?
- ઉ० આ આજીખનાવથી હરિતનાપુરના રાજ્યના બે ભાગ કર્યા. એ ને કૌરવ પાંડવોએ વેંછેલી લીધા. પોતાના ભાગમાં જઈ પાંડવોએ છ' દ્રુપદસ્તથ નામે નગર વસાવ્યું અને એમનુ રાજ્ય વિરતાઈ પાંચયું.
- પ્ર० પાંડવોને વનવાસ કેમ જતુ પડ્યું?
- ઉ० કૌરવ સાથે તેઓ યુગદ્ધ રમ્યા તેમાં રાજ્ય હાર્યા તથા પ્યાર વરસ વનવાસ જવું પડ્યું.
- પ્ર० પાંડવ કૌરવ વચ્ચે લડાઈ થવાનું કારણ શું?
- ઉ० પાંડવોના તરફથી વનિએ જઈ દુર્યોધન પાસે રાજ્યનો ભાગ માગ્યો તે તેણે ના આપ્યો.
- પ્ર० પાંડવ કૌરવ વચ્ચે લડાઈનુ શું થયું?
- ઉ० આ લડાઈમાં પાંડવો તરફ કૃષ્ણ તથા દ્રુપદ વિગેરે હતા. કુરુક્ષેત્રમાં- (પાણીપતના મેદાનમાં) લડાઈ થઈ તેમાં કૌરવો હાર્યા.
- પ્ર० પાંડવ ગળ રાજ્ય કેને સોંપી હિમાલય [પર્યોકમાં] ગયા?
- ઉ० અભિમન્યુના કુંવર પરિક્ષિતને.
- પ્ર० આ ખનાવ કયારે ખન્યો?
- ઉ० આશરે પાંચ હજાર વર્ષ ઉપર.

મકરણુ ૨ જી.

- પ્ર० પ્રાચીનકાળમાં પરદેશી ગજાએ કયાં થઈને ભરતખંડ ઉપર સ્થાપિત કરી?
- ઉ० આફગાનીસ્તાનની વાટે.
- પ્ર० ૬૦ થી ૫૦૦ પાંચ માં કયા પારથી રાજાએ માનવા જોગ ઇતીહાસ માં નોંધાયેલો હુમલો કર્યો ને તેનુ પરીણામ શું?

ઉં ૬૨વેશ ગુસ્તાસે હુમલો કર્યો તેણે સિંધુ નદીના કાંઠાનો કેટલોક મુલક જીતી ત્યાં અમલ કરવાને હાકેમ નીમ્યો.

પ્ર० આ પારસી રાજ્ય કોણે તાબે કરી લીધું?

ઉં ૬૦ સં પુ ૩૨૭ માં ગ્રીસ દેશનો માહા રાજા સિકંદર સિંધુને તીરે અટક આગળ આવ્યો ત્યાં જોલમ નદીથી દિલ્હી સુધીના પ્રદેશમાં પૌરવ કુળનો કોઈ બળવાન રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેનો સાથે સિકંદરને ગુજરાત આગળ યુદ્ધ થયું તેમાં પૌરવ હાર્યો આખરે તે રાજ્ય રાજા ઉપર દયા આવવાથી પાછું આપ્યું.

પ્ર० મૌર્યવંશી રાજા કયા કહેવાય છે?

ઉં મગધના રાજ્યમાં બિંબીસાર અને અજીત શત્રુ થઈ ગયા છે તેમાં અજીત શત્રુની છઠા રાજ્યનું નામ નંદ હતું. આ નંદને અનોગસ પુત્ર નામે ચંદ્રગુપ્ત હતો તે સિકંદરના ગયા કેડે પંજાબ, મગધના રાજા ઉપર ૬૦ સં પુ ૩૧૫ માં ગાદીએ બેઠો તે અને તેના કુળના રાજાઓ મૌર્યવંશી રાજા કહેવાય છે.

પ્ર० ચંદ્રગુપ્તે કેટલા વર્ષ રાજ કર્યું અને કયારે મરણ પામ્યો?

ઉં ૨૪ વરસ રાજ કરી ૬૦ સં પુ ૨૯૧ ની સાલમાં મરણ પામ્યો.

પ્ર० ચંદ્રગુપ્તના છોકરાનું નામ શું તથા તેનું બીજું નામ શું?

ઉં બીજું ગુપ્ત અને બીજું નામ બિંદુસાર.

પ્ર० બિંદુસાર કયા સાલમાં મરણ પામ્યો ને કેટલા વર્ષ રાજ કર્યું?

ઉં ૨૮ વરસ રાજ કરી ૬૦ સં પુ ૨૧૩માં મરણ પામ્યો.

પ્ર० બિંદુસાર પછી કોણ ગાદીએ બેઠું?

ઉં તેનો દીકરો પ્રીયદર્શી બેઠો ને તેનું બીજું નામ અશોક.

પ્ર० અશોક કયા સાલમાં મરણ પામ્યો?

ઉં ૬૦ સં પુ ૨૨૩ માં.

પ્ર० મૌર્યવંશી રાજાના વખતમાં ભરતખંડના લોકની સ્થિતિ, શીતભાવ અને ન્યાય તથા રાજનીતિ કેવાં હતાં?

ઉં આદ્યજ્ઞો અને જોગાંઝી તે કાળે બહુ તપ કરતા, લોકો ઉદ્યોગી અને ધનવાન હતા શીવેલાં કપડાં પહેરવાનો ચાલ નહોતો તેઓ વણવાના તથા હુદારના તથા સુતારના હુનરો જાણતા હતા તે-

એની અવસ્થા મનુસ્મૃતિમાં કહ્યા પ્રમાણે હતી. તથા સ્ત્રીઓની અવસ્થા પણ મનુસ્મૃતિમાં કહ્યા પ્રમાણે હતી. ખાળ લગ્ન ન હતાં પણ સતી થવાના આદ્ય નીકળ્યો હતો અને પોલીસનો બંદોબસ્ત સારો હતો રાજ્ય તથા તેના કારભારી પંચની મારફતે ઇનસાફ કરતા ગામનો બંદોબસ્ત કરનાર મુખી પટલ હતા તેઓ સરકારી નોકર ગણાતા પણ તેઓની પાસે જમીન હતી. લેણેણી દેવાની ફરીયાદ યોદી આવતી.

પ્ર० કયા મૌર્યવંશી રાજાએ જૈન ધર્મનું માન્ય વધાર્યું ને તે શી રીતે?
ઉ० માહારાજન અચોકે જાહેર રીતે જૈન ધર્મ માર્ગ સ્વીકાર્યા ને પોતાની સત્તર વરસની ઉંમરે રાજમાં જૈન માર્ગને પ્રવેશ આપ્યો. આપ્યો પણ કોઈ પાસે બળાકારે મત મનાવ્યો નહીં એણે પોતાના દેશના પાંચી ભાષામાં ધર્મના પુસ્તકો બનાવ્યાં અને તીર્થેટ, 'પ્રલ્લ-દેશ, શીયામ, ચીન, જનવા, સીંહલદ્વીપ, વીગરે દેશમાં જૈન માર્ગ ચલાવવાને જતીઓ મોકલ્યા.

પ્ર० જૈન ધર્મ ને જૈન ધર્મનાં શો તફાવત છે અને શું બળતાપણુ છે?
ઉ० જૈન ધર્મમાં જ્ઞાતીભેદ નથી. તોપણ તે શાવક પાળે છે જૈન લોકો જૈન ધર્મીઓની પેઠે ૨૪ તીર્થંકરોને મુખ્ય માનેછે ને તેને પર મેશ્વર કહેછે જૈનના પિઠે તેઓને પાણુ હીંસા ન કરવી એ મુખ્યધર્મ.
પ્ર० જૈન ધર્મ કયા વખતમાં ચઢતી ઉપર હતો?
ઉ० ૪૦ સં ૬૦૦ થી ૧૨૦૦ સુધી ત્યાર પછી પડતી યષ.

પ્રકરણ ૩ જી

પ્ર० આપણા લોકનું અસલ નામ શું હતું, અને હાલનું સિંદુ નામ શા ઉપરથી પડ્યું છે?

ઉ० આપણા લોકનું અસલ નામ આર્ય હતું; પણ પરદેશીઓનું પાઉલું સિંદુ નામ પ્રખ્યાત થઈ ગયેલું છે, કાશ્મીમાં સિંધુને કાંઠે વસનારાને સિંદુ કહ્યા છે.

પ્ર० મૌર્યવંશ પછી કયા લોકનો અમલ થયો, ને કયા મુલકમાં?

ઉ० પંજાબ, સિંધ અને ગુજરાતમાં બાકલિઆના ગ્રીક રાજ્યનો અમલ

મયા સંભારે છે.

પ્ર० એ (આકત્રિઆના) રાજ્યને કોણે અને કેઈ જાતના લોકોએ જીતી લીધું?

હ૦ એ રાજ્ય પાર્શ્વિઆના થક લોકે જીતી લીધું, ને એ થક લોક તુડે હતા.

પ્ર० એ તુડે રાજ્ય કોણે જીતી લીધું અને તેમની રાજ્યધાની કયાં આગળ ને પાટ નગર કયું શેરેર કર્યું?

હ૦ એ રાજ્ય આલ્સગુ હર્મ માનનારા રજપુત લોકે જીતી લીધું. અને તેની પ્રથમ રાજ્યધાની કાણલ શેરેરમાં હતી, આગળ તેમણે પાછા હાલી લાડોર પાટ નગર કર્યું.

પ્ર० અરોંકના અમલ પછી કીયા વંશને હાથ રાજ્ય ગયું ને ત્યાર પછી કીયા વંશ થયા?

હ૦ સાહવંશ (જે આકત્રિઆને આધીન હતો) તેને હાથ ગયું ને ત્યાર પછી વહલખીવંશ, ચાવણવંશ, સોળંકી, ને વાવેસીવંશ.

પ્ર० મગધ દેશમાં મૈર્વવંશ પછી કીયા મુખ્ય વંશ થયા ને તેમણે કયાં સુધી અમલ કર્યો?

હ૦ સંગાદુળે, ઈ० સ० ૫૦ ૮૬ સુધી, કન્વાવંશે ઈ० સ० ૭૬ લખા. આંધ્રવંશ, ને પરમાર વંશ.

પ્ર० પરમાર વંશમાં સૌથી પ્રખ્યાત રાજા કીયા અને તેમની રાજ્યધાની કઈ?

હ૦ વિક્રમરાજ અને બોજ માળવામાં થઈ ગયા છે.

પ્ર० પરમાર વંશનું રાજ્ય કયાં સુધી માળવામાં રહ્યું, તે કીયામુસલમાન સરદારે જીત્યું?

હ૦ ૧૦ મ० ૧૨૩૧ માં મુસલમાનોએ માળવા વશ કર્યું ત્યાં સુધી, ને તે અલખતર્ગને જીતી લીધું.

પ્ર० વિક્રમરાજ કેવો હતો ને તેને શું નામ આપાયું છે?

હ૦ એ રાજા ઘણો દયાળુ અને પદાપકારી હતો ને તેને પરદુઃખભંજન નામ આપાયું છે.

પ્ર० મુસલમાન રાજાઓ હુમલો કરવા લાગ્યા ત્યારે પેડેસાં નમીદાની હ૦

જરે હિમાલય સુધી ક્યાં જ મોહોટાં રાજ્યો હતાં ને ત્યાં કેવો ધારો હતો?

૬૦ (૧) પંગળ (૨) દિલ્હી (૩) કનોજ (૪) ખંગાળા (૫) મેવાડ (૬) ગુજરાત. વખતે એ જમાનું કોષ્ટ ખીજાં નાનાં તમામને માથે થતું તેનું કારણ એ કે રાજાઓ મંથ કરી એકઠા મળે અને રાજ સજામાં કોઈને રાજાધિરાજ નિમે એવો કાયદો નોહોતા મટે લગાડ્યો થતી ને તેમાં જે જીવતી માણી જીવિવાન ને પરાક્રમીનીકણે ને તેની પાસે ખીજાં સાધનો હોય ત્યારે સર્વેનો ઉપરી થાય એવો ધારો હતો.

પ્ર૦ આપણા સંસ્કૃતમાં કયા મુલકને દ્રાવિડ દેશ કહે છે?

૬૦ મુંબાઈ અને મદ્રાસ ઇલાકાના દક્ષિણના મોટા ભાગને દ્રાવિડ દેશ કહે છે.

મ૦ દ્રાવિડ દેશ ઉપર પ્રથમ કોણે સ્વારીઓ કરી?

૬૦ (૧) અયોદ્યાના રામે કરી (૨) ચંદ્રગુપ્તે (૩) કાશ્યપીરના ગોનાદે કુળના રાજા મેઘવાહને કરી (૪) ખંગાળાના રાજા દેવપાળદેવે કરી.

પ્ર૦ તે વખતે દક્ષિણમાં મોટાં મોટાં કીયાં રાજ્યો હતાં ને તેનાં નામશાં ને ત્યાં કોણ રાજ કરતું હતું?

૬૦ મધુપુરી (મદુરા) માં પાંડવ વંશના રાજા રાજ કરતા હતા; ખીજું કાંચી (કંજીવરમકે કાંચીપુરમ) અહીંયાં ચોળ વંશના રાજા રાજ કરતા હતા ત્રીજું ત્રાવણકોર, મલબાર, મહેસુરને આયમણો ભાગ તે માં ચેરા કુળના રાજા રાજ કરતા હતા. ચોથું ગોદાવરીને કાંઠે પેઠણ નગરમાં ઇ.સ. ૭૭ માં ચાલીવાહન નામે મોટો રાજા રાજ કરતો હતો. પાંચમું કલ્યાણીમાં ચાલુક્ય (સોળકંડી) રાજા રાજ કરતો હતો. છઠું વરંગળનું રાજ્ય સાતમું આંધીયા પ્રાંત, એમાં કેશરી વંશના રાજા રાજ કરતા હતા.

પ્ર૦ લિંગાયતી પંથ કોણે ઉઠાવ્યો?

૬૦ ખસાયા નામે આસણે.

પ્ર૦ વરંગળને આંધીયામાં કાનું રાજ હતું?

૬૦ વરંગળમાં મલખના આંધ્રકુળ રાજાએ રાજ્ય કરવાથી આંધ્ર રાજ હતું.

ને ઝોઢીઆમાં કેસરીવંશ ઇ. સ. ૧૧૩૧ સુધી, કટકમાં ગજ-
પતિ રાજા સને ૧૫૬૮ સુધી હતા અને તમલકકે મેદનીપુરની પા-
સે ગંગા વંશના રાજાનું રાજ્ય હતું.

પ્રકરણ ૪ થુ.

પ્ર. મુસલમાની સન કયારથી ગણાય છે, અને તે હીજરી સન થાયી
કહેવાય છે?

જ. ૬૦૦ સ. ૬૨૨ માં મહંમદ પેગમ્બરે મકામાં ઉપદેશ કરી પોતાનો
મત મલાવવા માંડ્યો તે વખતે ત્યાંના લોકો ચુસ્સે થયા, ને તેને મા-
રી નાંખવાનો ઇરાદો કર્યો, તેથી મહંમદ પેગમ્બર ત્યાંથી નાશીને
મદીને ગયો, નાસવાને ખારખી બાપામાં હીજરી કહે છે; તેથી તે
સન હીજરી કહેવાય છે.

પ્ર. મહંમદનો ધર્મ શી શુકિતથી અને શું શીખવ્યાથી બધે ફેલાયો?

જ. તેણે લોકોને એવું શીખવ્યું કે જે ધર્મને માટે મરે તે સ્વર્ગે બંધ
ને મુસલમાન ધર્મમાં ગમે તે પ્રકારે બીજાને લાવવા તે મોટું પુન્ય
છે. એવું શીખવ્યાથી મુસલમાન ધર્મનો ફેલાવો થયો.

પ્ર. પેગમ્બરની પછી ગાદીએ ધનારને શું કહેતા?

જ. ખલીફા કહેતા.

પ્ર. હિંદુસ્તાન ઉપર કયા મુસલમાન સંદારે પેરેલ વહેલી સ્વારી કરી,
ને તેની સામે કયો રજપૂત રાજા ધરાને તેનું શું થયું ને કેહસા-
લમાં?

જ. ખસરાના સુખાએ મહંમુદ કાશીમને સિંધ ઉપર હુમલો કરવાને મા-
ન્યો, એ વેળાએ ત્યાં દાહીર નામે રજપૂત રાજા રાજ કરતો બ-
તા; તે કાશીમની સામે થયો પણ એ લડાઈમાં દાહીર મરાયો કાશી
એ તેની રાજધાની દેવલનગર જીત્યું, ને હુંટી લીધું, ને ત્યાંની
વસ્તીને કતલ કરી; ત્યાર પછી કેટલેક વર્ષે રજપૂતોએ રાજ પાછું
લીધું.

પ્ર. મહમુદ કાશીમ પછી ભરતખંડ ઉપર કોણે સ્વારી કરી. ને તેની સા-
મે કયો રજપૂત રાજા થયો?

- ૬૦ અલખતગીનના જમાઈ સમકતગીને ભરતખંડ ઉપર ચડાઈ કરી તે વખતે તેની સામે લાહોરનો જયપાળ રાજા થયો; તેમાં તે હાર્યો.
- પ્ર૦ સમકત ગીનની પછી ગીજનીની ગાદીએ કોણ બેઠું અને તેણે શા પરાક્રમ કર્યો?
- ૬૦ સમકતગીનની પછી તેનો છોકરો મહમુદ ગીજનીનો ગાદીએ બેઠો, તેણે ભરતખંડમાં પ્યાર સ્વારીઓ કરી, અને હિંદુઓના દેરાની મુર્તિઓ ખંડન કરી બહુ ધન લઈ ગયો; તેણે પેહલી સ્વારી ૧૦૦૧ માં કરી.
- પ્ર૦ મહમુદે છેલ્લી સ્વારી કઈ સ્થાનમાં ને કોના ઉપર કરી, ને તેમાં શું થયું?
- ૬૦ મહમુદે છેલ્લી સ્વારી ૧૦૨૪ માં શુજરાત ઉપર કરી, તેથી ત્યાંના રાજા ભીમ રાજધાની છોડી નાશી ગયો. તેથી મહમુદ સોમનાથ ઉપર ગયો. ત્યારે તેની સામે રાજા ભીમ લશ્કર લઈ લડવા ગયો. લડાઈ થઈ તેમાં ભીમ હાર્યો, પછી સોમનાથના દેરાની મુર્તિઓ ભાંગી નાખી ને ધન લઈ ગયો.
- પ્ર૦ મહમુદના વંશજો નખળા હોવાથી ગીજનીનું રાજ કોના હાથમાં ગયું?
- ૬૦ ૬૦ સં ૧૧૮૬ માં મહમુદ ઘોરીએ ગીજની જીતી લીધું ને ગીજનીની ગાદીએ બેઠો.
- પ્ર૦ ચાહાણુદીન (મહમુદ ઘોરી) એ ભરતખંડ ઉપર કયારે સ્વારી કરી ને તેની સામે કયો રાજા થયો?
- ૬૦ ૧૧૯૧ માં સુલતાન ઘોરીએ હિંદુસ્થાન ઉપર ચડાઈ કરી, ને તે સામે પૃથુરાજ થયો.
- પ્ર૦ યાજ્ઞેશ્વર આગળ કોની કોની વચ્ચે લડાઈ થઈ, તેમાં શો પરીજીત થયો?
- ૬૦ ૧૧૯૩ માં મહમુદ ઘોરી અને પૃથુરાજ વચ્ચે યાજ્ઞેશ્વર આગળ લડાઈ થઈ તેમાં પૃથુ રાજા હાર્યો.
- પ્ર૦ કુલુજીદીન કોણ હતા?
- ૬૦ ચાહાણુદીન ઘોરીનો સુલામ હતો. પૃથુરાજને હરાવીને સુલતાન દેશ

ગયો ત્યારે તે હિંદુસ્થાનનો સુખો થયો હતો.

પ્ર૦ શાહાજીદીન ધોરી કેમ સાલમાં ગુજરી ગયો ને કોણે મારી નાંખ્યો?

ઉ૦ ગકબર નામે પાણી લેકે ૧૨૦૫ માં મારી નાંખ્યો.

પ્ર૦ શાહાજીદીન પછી કોણ ગાદીએ બેઠો?

ઉ૦ કુતુબુદ્દીન ગાદીએ બેઠો. એ જાતનો ગુલામ હતા, તેથી તેના વંશને ગુલામ કહેવાય છે.

પ્રકરણ ૫ મું.

પ્ર૦ ગુલામવંશ કેમ સાલથી કેમ સાલ સુધી રહ્યો?

ઉ૦ ૪૦ સ. ૧૨૦૬ થી ૧૨૯૦ સુધી.

પ્ર૦ ગુલામ વંશના કેટલા સુલતાનો થયા અને તેમણે દરેકે ક્યારથી કયાં સુધી ને કેટલા વરસ રાજ કર્યું?

ઉ૦ ગુલામવંશના ૧૧ સુલતાન થયા અને તેમણે દરેકે નીચે પ્રમાણે રાજ કર્યું.

કુતુબુદ્દીન	૧૨૦૬	થી	૧૨૧૦	૪
આરામ	૧૨૧૦	થી	૧૨૧૦	૦
અહમદ	૧૨૧૦	થી	૧૨૩૫	૨૫
ફક્રુદ્દીન	૧૨૩૫	થી	૧૨૩૬	૧
રજીઆબેગમ	૧૨૩૬	થી	૧૨૩૮	૩
બેરામ	૧૨૩૮	થી	૧૨૪૧	૨
મસુદ	૧૨૪૧	થી	૧૨૪૬	૫
નાસિરુદ્દીન	૧૨૪૬	થી	૧૨૬૫	૧૯
બક્ષમન	૧૨૬૫	થી	૧૨૮૭	૨૨
ફેઝુઆદ	૧૨૮૭	થી	૧૨૯૦	૩

પ્ર૦ ગુલામ વંશને દિલ્હીની બાદી થી રીતે આવી?

ઉ૦ શાહાજીદીનને દીકરો ન હોવાથી તેના પાણેરા ચાર ગુલામોને જેને મુલકો ઉપર સુખા ઠરાવ્યા હતા. તે શાહાજીદીનના પડયા પછી પોતે ડખાવી ૫ડી સ્વતંત્ર થયા. તેમાં કુતુબુદ્દીનના તાબામાં દિલ્હીનો મુલક હતો.

પ્ર૦ અલ્તમસ કોણુ અને તેણે શાં શાં પરાક્રમ કર્યાં?

ઉ૦ અલ્તમસ કરીને કુતુબુદ્દીનનો શુભામ અને જમાઇ હતો. તેણે પોતાના ખાચલા સાળા આગમ પાસે રાજ ખુલાવી લઈને મુલતાન તથાઉતર સિંધ અને ખંગાળા તથા ખાહારના સુલતાનોને જીતી તેમનાં રાજ્ય કબજા કર્યાં અને કદી ન જીતાયેલા માળવા પ્રાંત પણ જીતી લીધો. કુતુબુદ્દીનનો કરવા માંડેલો કુતુબમીનાર પુરો કરાવ્યો.

પ્ર૦ રજઆ ખેગમના હાથમાં રાજ કેમ આવ્યું ને કેમ ગયું?

ઉ૦ અલ્તમસનો દીકરો રૂકનુદ્દીન નઠારો હોવાથી લોકમાં અપ્રીય હતો તેની પાસેથી તેની ખેન રજઆખેગમે રાજ લઈ લીધું તે રાજ કાજમાં ડાહી હતી. પણ તે એક શુભામ માટે પ્રીતી કરી ખીજ સરદારને અપ્રીય થઈ. તેથી તમામ સરદારો નારાજ થઈ તેને પકડી છુરા લાક કર્યા.

પ્ર૦ ત્યાર પછી રાજની શો હકીકત થઈ?

ઉ૦ ખેરુરામને મસુદ ખે નઠારા રાજ હતા તથા નામરૂદ્દીન ભયો ને મદો માણસ હતો તેથી એમના વખતમાં રાજમાં ગરબડ ઘણી ચાલી, પણ નાસરૂદ્દીનનો પુત્રજુન નામે વજર અને (અલ્તમસનો જમાઇ પણ થતો હતો) તેણે સઘળાં ખંડ સમાવીને નાસરૂદ્દીન ન સંતાસ હોવાથી ગાદીપર ખેરો.

પ્ર૦ કેકુખાદના રાજની હકીકત કહો?

ઉ૦ એને નીજમુદ્દીન વજર ઘણો ખરામ મળ્યો હતો. તેથી એના રાજ્યને ઘણું નુકસાન થયું. વળી કેકુખાદને તેના ખાપ તથા આખા કુટુંબ સાથે અલ્પમનાવ કરાવ્યો ને આખરે આવી તકરારોમાં નીજમુદ્દીનને ઝેર દઈ માર્યા.

પ્ર૦ ખંગાળામાં ખંડ કેઈ સાકમાં થયું?

ઉ૦ ૬૦ સં ૧૨૭૯

પ્ર૦ જલાલુદ્દીન કોણુ હતો અને તેણે ગજ કેવી રીતે મેળવ્યું?

ઉ૦ એ ખીલજ સરદારને નીજમુદ્દીનના મરણ પછી કેકુખાદ પોતાનો જીતે ખનાવ્યો હતો આ વજરે પોતાના રાજને મારી નંખાવી તેના

વારસોનો નાથ કરી રાજ્યક ધારણ કર્યું.

૫૦ જલાલુદ્દીનના વંશજોને શું કહે છે અને કપારથી કયાં સુધી રાજ્ય કર્યું?

૬૦ એના વંશજોને ખિલજ કહે છે અને તેમણે ઇ. સ. ૧૨૬૦ થી ૧૩૨૦ સુધી રાજ્ય કર્યું.

૫૦ ખિલજ વંશના પાંચઝાડોનાં નામ તથા કેટલા સાલથી કયાં સુધી કેટલા વરસ રાજ્ય કર્યું તેનો કોડો બનાવો?

૬૦ વરસ રાજ્ય કર્યું

જલાલુદ્દીન	૧૨૬૦	થી	૧૨૯૫	૫
હામીદીય	૧૨૯૫	થી	૧૨૯૫	૦
અલાઉદ્દીન ખુની	૧૨૯૫	થી	૧૩૧૫	૨૦
હમ્મર	૧૩૧૫	થી	૧૩૧૬	૧
મુબારક	૧૩૧૬	થી	૧૩૨૦	૪
ખુસરુ	૧૩૨૦	થી	૧૩૨૦	૦

૫૦ અલાઉદ્દીન ખુની કોણ હતો અને તેણે ત્રાસદાયક કામ શું કર્યું?

૬૦ અલાઉદ્દીન જલાલુદ્દીનનો ભત્રીજો અને તેને અયોધ્યા પ્રાંતની સુબેદારી સોંપી હતી તેણે દક્ષિણ પર સ્વારી કરી પૂર્વકળ દ્રવ્ય લેઈ દિલ્હી આંચો, દિલ્હી આંચો ત્યારે તેનો કાકા જલાલુદ્દીન જેણે એને સરદાર બનાવ્યો હતો તે એને ઘોડા સ્વારોલ્લખ મળવા ગયો કાકા ભત્રીજાની મુલાકાત થઈ એટલે એ દુબે પોતાના કાકાને મારી નાંખ્યો. પછી ખેંગલે ખાળકુવર હામીદીયની દુવાઈ ફેરવી તેથી ખેંગલ તથા બે શહાનશાને મારી નાંખ્યા તથા પોતે આદમી બેઠો.

૫૦ અલાઉદ્દીને જગદે સુજરાત જીતવા ફોજ મોકલી ત્યારે સુજરાતમાં રાજા કોણ હતો અને તેનું પરીણામ શું થયું?

૬૦ આ વખતે સુજરાતમાં કરણ વાઘેયો રાજા હતો તેનાથી સુજરાતનો ખયાલ કરી ચક્રાવે નહી, દેશની ખરાબી થઈ અને મુસલમાની રાજાની સ્થાપના થઈ.

૫૦ અલાઉદ્દીનના વખતમાં મુઝયો ચઢી આંચો, તેનો પરીણારો થયો?

૬૦ ઇ. સ. ૧૨૯૮ માં મુઝયો લુટ કરતા આંચો અલાઉદ્દીનના સે-

નાપતી જલદરખાંએ તેઓને હરાંયા.

પ્ર૦ જલદરખાંને શો બદલો મળ્યો?

હ૦ તેના બદલામાં જલદરખાંને શત્રુને હાથે મરવા દીધો.

પ્ર૦ ખીજા કયા જગસા માહારાજાઓને હત્યા?

હ૦ રણસંગભિરના અને ચીતોડના.

પ્ર૦ કાકુરે કોણ હતો?

હ૦ ખંભાત હુંચુ ત્યારે ઘણાક માણસોને આવી ગુલામ કર્યા હતા તે માનો એ એક હતો.

પ્ર૦ કાકુરે શું હતું?

હ૦ તૈવંગણમાં વરંચુડ, પછી કનીટક તથા મલખાર હત્યા.

પ્ર૦ અલ્લાઉદ્દીન કંઈ સાક્ષમાં મરી ગયો અને તેની પછી ગાદીએ કોણ બેસો?

હ૦ અલ્લાઉદ્દીનના પછી તેના ચોથા છોકરા ઉમરાવને ગાદીએ બેસાડી તેના નાંમથી કાકુ રાજ કરવા લાગ્યો.

પ્ર૦ કાકુરે હુબ્બ કામ શું આજીવ્યું?

હ૦ તેણે મોટા બે ચાહાજદાઓની આંખો ફોડી અને ત્રીજા મુખારક નો જીવ લેવા મારા મોકલ્યા તેઓએ ફરી જન્મને કાકુરનો વધ કર્યો.

પ્ર૦ મુખારકે ખુબ ઘાતકી કામ શું કર્યું?

હ૦ માહારાજાના રાજા હરપાળને પકડી આણી તેની ચામડી કાતરડી મા રી નાંખ્યો.

પ્ર૦ મુશરૂખાં કોણ હતો?

હ૦ એ જાતે દેડ હતો પણ રાજા મુખારકે પોતાનો વાહાલો ગણી વહાર બનાવ્યો હતો તેણે મુખારકને તથા ત્યાર પછી રાજા વંશના તથા રાજા કુળના સગપણના એકે એક મરદને મારી નાંખી તખ્ત નો દાવો કરનાર કોઈ રહેતા દીધુ. નહીં અલ્લાઉદ્દીનના વડા દીકરા ની વડુ દેવમદેવીને પોતે પરણ્યો તથા પાદચાહી જનાનાની વડુ તથા ખીજા બેટીઓને પોતાના સગા વાહાલા દેશેમાં હતા તેઓને દીધો.

પ્ર૦ મુશરૂ કંઈ સાક્ષમાં મરી ગયો અને કોણે માર્યો?

૬૦ વળખની ફોજના સરદાર ગ્યાસુદીન તથાલખના ઉપરીપણા નીચે એ ના સામે લડી તેમાં માર્યો ગયો ૪૦ સં ૧૩૨૦

૫૦ ત્યાર પછી ગાદીએ કોણ ખેઠું ને તેના વંશને શું કહે છે?

૬૦ ત્યાર પછી ગ્યાસુદીન ગાદીએ ખેઠો ને તેના વંશને તથાલખવંશ કહે છે.

૫૦ તથાલખવંશના પાદશાહોના નામ, કોણે ક્યારથી ક્યાં સુધી અને કે ટલા વરસ રાજ કર્યું તેનો કોઠો બનાવો?

૬૦ વરસ રાજ કર્યું

ગ્યાસુદીન તથાલખ	૧૩૨૦	થી	૧૩૨૫	૫
મહમદ તથાલખ	૧૩૨૫	થી	૧૩૫૧	૨૬
ફિરોજશાહ	૧૩૫૧	થી	૧૩૮૮	૩૭
ગ્યાસુદીન બીજો	૧૩૮૮	થી	૧૩૮૯	૧
અબુબકર	૧૩૮૯	થી	૧૩૮૯	૦
નાસરુદીન	૧૩૮૯	થી	૧૩૯૨	૩
શિકન્દર	૧૩૯૨	થી	૧૩૯૨	૦
મહમુદશાહ	૧૩૯૨	થી	૧૪૧૪	૨૨

૫૦ ગ્યાસુદીન પછી તેની ગાદીએ કોણ ખેઠું તથા તેણે શાં કામ કર્યું?

૬૦ એનો જોકરો મહમદ તથાલખ ગાદીએ ખેઠો તે બજુલો, બુદ્ધિમાન શુરવીર, પણ ગાંડાઇના કામ કરે, તેવો હતો. દેવગઢ રાજ્યધાની કરવાના ધરાદાથી દિલ્હીની વસ્તીને ત્યાં જઈ રહેવાને આ ગાંડા શાહે ફરમાવ્યું તેથી હજારો માણસ રસ્તામાં રખડી મુઆ. ધરાન અને ચીન ઉપર સ્વારીઓ કરવાને મોટાં લશ્કર મોકલ્યાં પણ તે માં બહુ નુકસાન થઈ કામ થયું નહીં પીત્તળના નાણાં ચલાવવાની કોશીશ કરી તેથી પણ લોકોની ખરાબી થઈ અંતે સિંધ ઉપર સ્વારી કરી તેમાં એ માર્યો ગયો.

૫૦ મહમદ પછી કોણ ગાદીએ આવ્યું?

૬૦ એના પછી એનો બીજો ફિરોજશાહ ગાદીએ ખેઠો લગાઈ ચલ-

વામાં હુદ્દિમાન હતો. તે ભોજો તથા દયાળુ હતો, તેણે લોકોપયોગી ધર્મશાળા, મદ્રેશા, મસજીદો, કુવા. વાવ, તળાવ, ખે રાંમાં પાણી પહોંચે તેમ નદીએ ને લગતી ખાલીઓ વિગરે કામ કર્યાં છે.

૫૦ તદ્દત્ત વંશમાં છેલ્લો રાજા કોણ થયો અને તેના રાજમાં જાણ-વા જોગ શા શા ખનાવેલ અન્ય?

૭૦ છેલ્લો રાજા મહમદશા થયો તેના વખતમાં ૬૦ સં ૧૩૬૮ માં તે મુર નામે રિક્તાળ ખાદશાહ મુગલ તથા તુર્ક સેન્ય લેઈ દેશ છુટતો ને ખાળતો તથા હજારોના ખુન કરતો આઠવો, તેની સામે ગયેલી દિલ્લીની ફોજ હારી મહમદશાહ સુજરાત જાણી નહો ને તૈમુર દિલ્લીમાં પેહો; પાંગ દણડા લગી શહેરનાં છુટ ને કાતલ ચાલી.

૫૦ ત્યાર પછી દિલ્લીમાં કોણે રાજ્ય કર્યું?

૭૦ ખે માસ આ રાજ્ય રહ્યું પછી નસરતખાંને, પછી ખદરાખાં પાસે થી મહમુદ પાસે આવી ૬૦ સં ૧૪૧૨ સુધી નામનુ રાજ્ય કર્યું પછી દોલતખાંએ ખાદશાહ કહેવાડાંયા વિના ખેવરસ અમલ કર્યો.

૫૦ સૈયદ ખીજરખાં કોણુ હતો અને તેણે શું પરાક્રમ કર્યું?

૬૦ સૈયદ ખીજરખાંને તૈમુરે મુલતાનનો સુબેદાર કેરોયો હતો, તેણે દિલ્લી જતી લીધું અને સૈયદ વંશની સ્થાપના કરી.

૫૦ સૈયદ વંશના પાદશાહોનાં નામ, કેટલાં વર્ષ ને કયાં સુધી રાજ્ય કર્યું?

ગજનાં નામ.

વરસ રાજ્ય કર્યું.

સૈયદ ખીજરખાં	૧૪૧૪	થી	૧૪૨૧	૭
સૈયદ મુબારક.	૧૪૨૧	થી	૧૪૩૩	૧૨
સૈયદ મહમદ.	૧૪૩૩	થી	૧૪૪૩	૧૦
સૈયદ આલમ	૧૪૪૩	થી	૧૪૫૦	૭

૫૦ સૈયદ વંશ પછી કીયો વંશ થયો?

૬૦ લોદી વંશ થયો.

૫૦ લોદી વંશના પાદશાહોનાં સાલવાર નામ લખો?

૬૦ રાજાનાં નામ.	કયાંથી	કયાં સુધી	કેટલા વરસ
ખુસ્રોઝ લોદી	૧૪૫૦	૧૪૮૮	૩૮

સિકંદર લોદી	૧૪૮૮	૧૫૧૭	૨૬
ધ'ખાલીમ લોદી	૧૫૧૭	૧૫૨૬	૯

પ્ર૦ લોદી વંશના હેઢલા રાજાના વખતમાં શા ખનાવ ખન્યા?

જ૦ એ સુલતાન ગર્વીઝ હતો, તેથી સમ્બારો નારાજ થયા, તેના આ-
ધમ્મે જવાનપુરમાં ખાળવો કર્યો તેથી તેને પકડી હેર માર્યો, ને ખીજા
ધણા માણસોને મર્યા. સાખનાઈ ધણી કરવાથી તેનાં પરીણામ મા-
ઠાં થયાં. દાલત લોદી પંજાબનો અધિકારી હતો; તેણે કાબુલના સુ-
લતાન ખાળરને ખોલાવ્યો.

પ્ર૦ પાળીપતનુ યુદ્ધ કોની વચ્ચે થયું, કેઈ સાલમાં ને શો પરીણામ-
થયો?

જ૦ ખાળરને ધ'ખાલીમ વચ્ચે ઈ. સ. ૧૫૨૬માં તેમાં ધ'ખાલીમ હા-
ર્યો?

પ્ર૦ લોદી વંશ સુધી જે મુસલમાન પાઠશાહ થયા તે ઘણું કરીશું ક-
રી ગયા?

જ૦ ઘણાખરાએ ધર્મધ થઈ હિંદુને હુમ્મી કર્યો વખતે કોઈએ પેતાના
ધર્મની મર્યાદા ખંધારી તથા મદ્રાસ કાવો જરા ઉત્તેજન આપ્યું
પણ ઘણા ખરા પ્રજા પીડનાર હતા.

પ્રકરણ ૬ હુ

પ્ર૦ દિલ્હીની ખાદશાહી ટુટવાયા કયા કયા વિભાગે થયા?

જ૦ ખંગાળા, જવાનપુર, માળવા મેતાડ, સુજરાત, ખાનદેશ, દક્ષિણમાં
ખલ્લાણી રાજ્ય.

પ્ર૦ કારમીરમાં ગોનદ વિગેરે હુમ્મીનાં રાજ્ય કયાંથી કયાં સુધી રહ્યાં?

જ૦ ઈ. સ. ૫૦ ૩૭૧૪ થી ઈ. સ. ૧૨૯૪ સુધી.

પ્ર૦ ઈ. સ. ૧૩૧૫ માં કાશ્મીરમાં કોણ રાજા હતો, અને તેના પ્ર-
ધાન કોણ અને આંતે શો પરીણામ થયો?

જ૦ તે વખતે સેનદેવ રાજા હતો, તેના વખતમાં શાહમીર નામે મુસલ-
માન મહતાં મહતાં પ્રધાન પઠને પામ્યો, આગળ આજુંદેવ રાજા
એ તેને કાઢી મુક્યો, તેણે ખંડ ઉઠાવ્યું, તેના સંતાપથી રાજા
મરણ પમ્યો, અને મીર શાહીએ બેઠો.

પ્ર૦ ખંભાળી પાદશાહનો અંત કોણે આણ્યો?

ઉ૦ અકબરે,

પ્ર૦ જવાનપુરમાં કોણે કચારથી કયાં સુધી સ્વતંત્ર રાજ્ય કર્યું તેમને કહે-
ણે જાણ્યા?

ઉ૦ તુર્કી વંશજોએ ઇ. સ. ૧૩૬૩થી ૧૪૭૪ સુધી સ્વતંત્ર રાજ્ય
કર્યું તેમને ખહલોલ લોદીએ જાણ્યા.

પ્ર૦ માળવાનું રાજ્ય કોણે જાણ્યું?

ઉ૦ ગુજરાતના ખાહાદુર શાહે.

પ્ર૦ સુખેદાર જુદ્દરખાએ ગુજરાતની પાદશાહી સ્થાપી હતી તેનો અંત
કોણે આણ્યો?

ઉ૦ અકબરે,

પ્ર૦ અકબરના વખતમાં ખીજી કીચા કીચા મુલક જતાયા?

ઉ૦ સિંધ અને ખાનદેશ.

પ્ર૦ 'ખાહાણી રાજ' કયાં હતું? ને તેનું નામ 'ખાહાણી કેમ પડ્યું?

ઉ૦ દક્ષિણમાં હતું? ને કોઈ ગંધુ નામે 'ખાહાણી'નો હુસેન નામે
ચતુર ને ડાહ્યો ગુલામ મુસલમાન હતો. તે મહમદ તખલખના વખ-
તમાં ઇ. સ. ૧૩૪૭ માં પાદશાહ બન્યો, પણ પોતાના શેક ખા-
હાણ હોવાથી તેની નામના રાખવા પોતે હુસેન ગંધુ 'ખાહાણી' એ
નામ કહેવડાવવા લાગ્યો.

પ્ર૦ 'ખાહાણી' વંશમાં કેટલા પાદશાહ થયા? ને કેટલા વર્ષ રાજ્ય કર્યું?

ઉ૦ ૧૮ પાદશાહ થયા ને ૧૫૦ વર્ષ રાજ્ય રહ્યું.

પ્ર૦ તેના કેટલા ભાગ થયા હતા ને દરેક શા નામથી ઓળખાતા હતા?

ઉ૦ વરાડમાં ઇ. સ. ૧૪૮૪ માં થયું તે ઇમાદશાહી નામથી ઓળખા-
તા ખીજી ઇ. સ. ૧૪૮૭ માં થયું અહમદ નગરમાં નિજમશાહી
એ નામથી ઓળખાતા તથા ત્રીજી ઇ. સ. ૧૪૮૯ માં ખિજનપુરમાં
આદીલશાહી નામથી ઓળખાતા ચોથા-ઇ. સ. ૧૫૧૨ માં ગો-
વલકાંડામાં કુતુબશાહી એ નામથી ઓળખાતા હતા.

પ્ર૦ ભરતખંડનો વેપાર યુરોપ સાથે શી રીતે ચાલ્યો?

ઉ૦ ભરતખંડના આયમણ કાંઠાના ખંદરોમાં લાલ સમુદ્રથી મુસલમાન

વેપારીઓનાં વહાણુ માલ વેચાતો લેવા આવતાં, ને ઘણાક માલ ધરાનની વાટે પણ જતો; ભરતખંડનો એમ ગયેલો માલ ચિરિયા અને મિસરોના ખંદરોમાંથી યુરોપના વેપારીઓ વહોરતા. તેમને ભરતખંડના વેપારથી મોટો નફો થતો તેથી તેઓ પડે માલ ખરીદ કરવાને સન ૧૪૯૮ માં કેપઓફ્ર શુડ હોપનો રસ્તો માલમ પડ્યા પછે આવવા લાગ્યા અને તેથી યુરોપનો વેપાર ભરતખંડ સાથે જોડાયો.

પ્ર. યુરોપની જે જે પ્રજા ભરતખંડ આવી હોય તેઓના સાલવાર નામ લખો?

ઉ. પોર્તુગીઝ ૪૦ સ૦ ના પંદરમા સૈકામાં, વલંદા ૪૦ સ૦ ના સોળ મા સૈકામાં, હંગ્રેજ સોળમા સૈકામાં, ફ્રેંચ લોકો સત્તરમા સૈકામાં.

પ્ર. પોર્તુગીઝના કીયા બે સરદાર કેઇ કેઇ સાલમાં આવ્યા?

ઉ. વાસકોડી ગામા ૪૦ સ૦ ૧૪૯૮ માં આલ્બુકર્ક ૪૦ સ૦ ૧૫૦૮ માં આવ્યા.

પ્ર. પોર્તુગીઝ લોકોની ભરતખંડમાં કેઇ કેઇ જગાઓ છે?

ઉ. દીવ, દમણ, અને ગોવા.

પ્ર. પોર્તુગીઝને જોઇને યુરોપના ખીજા કયા કયા લોક ભરતખંડમાં આવ્યા?

ઉ. વલંદા ફ્રેંચ, હંગ્રેજ વિગેરે પોતે પોતાની ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની કરીને ભરતખંડમાં આવ્યા?

પ્ર. વલંદાએ પોતે કયાં કયાં ધાણું કર્યું?

ઉ. પોર્તુગીઝ પાસેથી આમખોવાના લઇ તથા ચિન્સુરાએ બે ગામોમાં ધાણું કર્યું.

પ્ર. હંગ્રેજ ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીએ કઇ સાલમાં પટો મેળવ્યો?

ઉ. ૪૦ સ૦ ૧૬૦૦ માં

પ્ર. હંગ્રેજ ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીએ પ્રથમ કયાં કોઠી બાલી?

ઉ. સુરતમાં.

પ્ર. સુરતમાં એમથી ખંદરના વાવટા કડે છે એમ યાથી કહેવાયું?

ઉ. વલંદા, હંગ્રેજ, ફ્રેંચ એ લોકોના આરે વેપારથી તથા ચીન; ધરાન

અર્ધસ્તાન, જમખારના બારે વેપારગી તથા મઠે જવાનું એ બંદર
હતું તેથી વાવટા ઉડે છે એમ કહેવાયું.

પ્રકરણ ૭ મું

- ૩૦ અત્યાર સુધીમાં તુર્કી તથા પઠાણ રાજ્યો યથા તેથી દેશમાં શો
ફેરફાર થયો?
- ૬૦ મહમુદ કાચમથી તે શાહાબુદ્દીન ગોરી સૂધી તુર્કી લોકો દ્વંત દેશ
ઉપર હુમલો કરતા પશુ તમામ રાજ વહિવટ તો હિંદુ રાજના હા-
થમાં હતો. પણ ત્યાર પછી કુતુબુદ્દીનયી તે લોદી વંશનો આખર
સુધી પઠાણો યથા તેમણે રજપૂત સંસ્થાન તથા વિજય નગર તિવા-
ય તમામ મોટાં મોટાં હિંદુ રાજ્યો જીતી લીધાં. અત્યાર સુધીના
જે મુસલમાનો યથા તેમણે રાજ લેવા તથા હિંદુ ધર્મનોનાશ કરી
મુસલમાની ધર્મમાં લેવા પ્રયત્ન કર્યો. તેમાં રાજ જાયું. પણ હિંદુ
લોકોને વટલાવતાં હુજરો ગરીબ હિંદુઓ માથો ગયા એટલુંજ
નહી પણ તે લોકોના જીવનથી હિંદુઓમાંથી દેવામીમાન જતુરણ
ને બળ હીન તથા ખેતકુદ્દ બન્યા. પુરતગ્ર સંતાકત લાગ્યા. અનંત
જ્ઞાતીઓ યદ્ય બાળ લગ્ન થતા લગ્યાં. વિવચાને સતી કરવા લાગ્યા
પુર્ન લગ્ન બંધાયો તથા સ્ત્રીઓને મારીને રજપૂતો કેસરીમાં કરતા
લાગ્યા.
- ૩૦ મુગલ વંશનો પેલેલો પાદશાહ કોણ અને તે હિંદુસ્તાનમાં શી
રીતે આવ્યો?
- ૬૦ બાબર તેને બળવાખોર દાલતખાં દિલ્હીનું રાજ જીતવા તેડી લાવ્યો.
- ૩૦ બાબર મુગલ વંશી કેમ કેહેવાયો?
- ૬૦ એ મુગલવંશી નહોતો તથાની તુર્ક અને પઠાણ પાદશાહો ઉપર મુ-
મલોની માફક બાબર ગઈ આવ્યો તેથી તે લોકોએ એને મુગલ
કહ્યો અને એ નામ તેણે અને તેના વંશજોએ કબુલ રાખ્યું.
- ૩૦ બાબર દિલ્હી પતિ થયો ત્યારે દિલ્હીની પાદશાહી તથા ખાહરના
બાગો કોને તાબે હતા?
- ૬૦ ખંઝાબા સૈયદ નજબશાહને તાબે હતો. મમદશાહસોહાની ખાહર

- નો મુલતાન હતો, મેરાડ માળવાનો કેટલોક ભાગ તથા ખીજે કે-
ટલોક મુલક મહારાણાસંગને હાથ હતો, ચંદેરી અને આજુ બા-
જુ મેદનીરાયને હસ્તક હતું. શુજરાતનો પાટયાક બહાદુરશાહ હ-
તો, દક્ષિણ દેશ પાંચ મુસલમાનની રાજ્ય અને છઠું વિજયનગરનું
રાજ્ય એ રીતે વહેંચાયેલો હતો; ગોવામાં પેરતુગીઝ રાજ્ય હતું.
- ૫૦ આખર અને રમ્યુત રાજાઓ સાથે ક્યાં ક્યાં બુદ્ધ થયું. અને શરી-
લામ શો થયો?
- ૬૦ ૬૦ સં ૧૫૨૭ માં સીકરીની લડાઈ આખર અને સંગ વચ્ચે થઈ
તેમાં સંગ મરાયો; ૬૦ સં ૧૫૨૮ માં ચંદેરીને ઘેરો લઈઓતેમાં
ચંદેરીનો મેદનીરાય મરાયો. પછી ખંગાલાને બહાર પ્રાંત છૂટ્યા.
- ૫૦ આખર કેઈ સાક્ષમાં મરી ગયો, અને તેના પછી કોણ બેઠું?
- ૬૦ ૬૦ સં ૧૫૩૦ માં મરી ગયો અને તેના પછી તેનો હોદ્દો હું-
માયુ ગાદીએ બેઠો.
- ૫૦ હુમાયુને પેઈસ વહેંચુ કોણ સામ થયું?
- ૬૦ શુજરાતનો બહાદુરશાહ માળવા છત્રીને તથા ખાનદેશ, વગડ. અ-
હમદનગર ને ખંડીયા કરી બળવાન થઈ હુમાયુની સાથે પણ અખ-
બનાવ કર્યો તેમાં તેને હુમાયુએ હરાવ્યો.
- ૫૦ હુમાયુના વખતમાં કયા શરદારે ક્યાં હુમલો કર્યો?
- ૬૦ શેરખાંએ ખંગાલા અને બહારમાં.
- ૫૦ શેરખાં અને હુમાયુ વચ્ચે ક્યાં ક્યાં લડાઈઓ થઈ અને તેનું શરી-
લામ શું થયું.
- ૬૦ ૬૦ સં ૧૫૪૦ માં કનોજ આગળ હુમાયુ અને શેરખાં વચ્ચે તેમાં
હુમાયુ હાર્યો.
- ૫૦ કનોજની લડાઈમાં હાર્યા પછી ક્યાં ગયો અને કોણ આગ્રાએ
થયો?
- ૬૦ સિંધમાં અને મારવાડમાં થઈ અમરોત ગયો ત્યાંના રાજાએ સહાય
કરી ત્યાંથી ઈંગન ગયો ત્યાંના પાટયાકે ૧૪૦૦૦ સેનાવાર આપ્યા
તે લેઈ કાબુલ, કંદહાર આગે ત્યાર બાદ કેટલોક વર્ષ બેઠો ૬૦
સં ૧૫૫૬ માં દિલ્હિ પતી ગયો અને તેના વડામાં અને. કાળ પ-

શે. તેના છેલાં વરસો એટલે કનોજની લડાઈ પછીનાં બટકવાખં ગયાં.

મકરણ ૮ મુ.

- પ્ર૦ કનોજની લડાઈ પછી કયો વંશ અધવચ થયો. તેઓ શું કહેવાય છે અને તેઓમાંના દરેકે કયાંયી કયાંયુધી રાજ કર્યું?
 ઉ૦ કનોજની હુમાયુની હાર પછી શીરયાહ અધિપતિ થયો તેઓ શરૂ કહેવાયછે. તેઓએ નીચે પ્રમાણે રાજ્ય કર્યું.

વરસ રાજ કર્યું

શીરયાહસુર	૧૫૪૦ થી ૧૫૪૫	૫
સલીમશાહ (ઈસ્લામશાહ)	૧૫૪૫ થી ૧૫૫૩	૮
અદિલશાહ (અદાલત)	૧૫૫૩ થી ૧૫૫૬	૩

પ્ર૦ શીરયાહના વંશતનાં કાળો લખો?

- ઉ૦ આ વખતે હિંદુઓમાં ઘણા કસાઈને બળ, શુર, ચતુરાઈ, ચપળતા, સંપ વિગરે સારા શુણ આવેલા તેથી લડાઈમાં શીરયાહા જ્ય ન પારયો ત્યારે દગા કરવા લાગ્યો હતો પણ ધર્મની ખાખતમાં જીલમ નહોતો કરતો હલ્યો ધર્મચાળા, રસ્તા વિગરે રેયતને સુખ પાપ એ મ કરતો હતો.

પ્ર૦ શીરયાહ થી રીત મુઓ?

- ઉ૦ કલીજરને જીતતાં દારખાનુ સળગવાથી બળી મુઓ.

પ્ર૦ પાણીપતની બીજી લડાઈ કોની વચે થઈ અને પરીણામ શોયથે?

- ઉ૦ અદિલશાહના સરદાર હેમુ અને હુમાયુના સરદાર ખેહરમ વચેથઈ તેમાં હેમુ હારયો, અદિલશાહ બંગાળા તરફ ગયેલો તે વખતે તેના પિત્રાઈ સિંહરે દિલ્હીનો કબજો કરેલો તેને આવખતે નાશી જવું પડ્યું અને મુગલ રાજની પૂનઃ સ્થાપના થઈ.

મકરણ ૯ મુ

- પ્ર૦ મુગલ વંશના પ્રતાપી છ રાજાઓનાં નામ તથા તેઓએસજ ક-રેલા વર્ષો કયારથી કયાં સુધી તે ખતાવો?

ઉં.

વરસ રાજ્ય કરવું

ખાખર	૧૫૨૬ થી ૧૫૩૦	૪
હુમાયુ	૧૫૩૦ થી ૧૫૫૬	૨૬
અકબર [જલાલુદ્દીન]	૧૫૫૬ થી ૧૬૦૫	૪૯
જાંહાંગીર [સલીમ]	૧૬૦૫ થી ૧૬૨૭	૨૨
શાહજહાં	૧૬૨૭ થી ૧૬૫૮	૩૧
આલમગીર (ઝોરંગઝેબ)	૧૬૫૮ થી ૧૭૦૭	૪૯

પ્ર૦ હુમાયુના દીકરાનું નામ શું અને તે કેવો રાજા હતો?

ઉં હુમાયુના દીકરાનું નામ અકબર હતું ને તે અંધા મુગલમાન પાદ-
શાહમાં હતો; એના જેવા ખગ રાજા બીજા ચોડાજ થઈ
ગયાછે તેનામાં આસાધારણ અકલ અને હુદાયણ હતું તેવાંદાન આ
તી શુરો, રણમાં ચતુર અને ઠંદાર દિલ્લો હતો; અને તે મને વ-
શ રાખનાર હતો.

પ્ર૦ અકબરની વય નાની હોવાથી તેનો રાજકારભાર કેણુ કરતું?

ઉં તેના નીમકહુલાલ અને જુદિવાન વજર ખેડેરામખાં કરતો હતો.

પ્ર૦ પાણીપતની લડાઈ બીજા કેનો કેની વચ્ચે થઈ ને તેનો શો યરી
જામ થયો?

ઉં ઈ. સ. ૧૫૫૬માં ખેડેરામખાં અને ખંગાળાના નામના પાદશાહ
અદિલશાહના વજર હેમુ વચ્ચે થઈ તેમાં હેમુ હાર્યો.

પ્ર૦ અકબરને પોતાના વજર ખેડેરામખાંને ખશેડવાની કેમ ફરજ પડી
ને તેને શી રીતે ખશેડ્યો?

ઉં પાણીપતની લડાઈ થયા પછી ખેડેરામ અતિ ગર્વિષ્ટ અને સુપત
થયો હતો તેથી તેના ઉપર મોગલ ઉમરાવો કંટાળ્યા હતા તેથી આ
કબરે આગ્રેથી દીલ્હી જઈ પોતાનો રાજકારભાર પોતાના હાથમાં
લાધો ને ઠંડેશ ફેરવ્યો કે બીજા કોઈના હુકમ માનવો નહીં.

પ્ર૦ ખેડેરામને ખશેડવાથી શો પરીણામ થયો?

ઉં ખેડેરામ બળવો કર્યો પણ તેમાં તે પાર પડ્યો નહીં અને તેને
પાદશાહને ચરણે આવવું પડ્યું આગલી સારી સેવા ઉપર નજર
રાખી અકબરે તેનો ગુન્હો માફ કર્યો.

- પ્ર૦ અકબરે કઈ સારી યોજના કરી? કે જેથી એને જોઈએ તેટલી મ
દદ મળી?
- ઉ૦ હિંદુ મુસલમાન વિગરે તમામ જાતોને સરખા હક તથા પ્રીતી આ
પી તેથી સઘળી પ્રજા તથા રાજાઓ એને જોઈતી મદદ આપવા
લાગ્યા એટલુંજ નહીં પણ કેટલાંએકે તેા દીકરીઓ પણ મુસલમા
નોને દેઈ એક દીલ થવા ધાવ્યું.
- પ્ર૦ રાજા કારબાર પોતાને હાય આવ્યા પછી અકબર લલ કેઈ ચાર
આપતો ઉપર દોડ્યું?
- ઉ૦ (૧) પોતાની ફોજના મુસલમાન સરદારોને વચ કરવામાં (૨) હિંદુ
રાજાને તાબે કરવામાં (૩) પ્રાંતના સ્વતંત્ર થઈ ગયેલા હાકોમોને
છતવામાં (૪) ઘણા વરસના અધડાથી અને રાજામાં થયેલી ઉથલ
પાથલથી જે ગેર બંદોબસ્ત થયો હતો તે મટાડીને કાયદેસર કામ
ચાલતું કરવામાં.
- પ્ર૦ પાદશાહી કુળને દીકરીઓ આપવાની વડાઈ કયારથી જાણાઈ?
- ઉ૦ બેઘપુરના રાજા મુકદ્દેવ પોતાની કુવરો બેઘપા અકબર વેરે પર-
ણાવી
- પ્ર૦ એ રાણીને પુત્ર થયો હતો?
- ઉ૦ એ રાણીને સલીમ નામે પુત્ર હતો.
- પ્ર૦ અકબરે કાની પાસેથી શુજરાત લીધું ને કેઈ સાલમાં?
- ઉ૦ ત્યાંનારાજા ત્રીજા શુજફરશાહ પાસેથી ૧૫૭૩માં શુજરાત પ્રાંતલીધો.
- પ્ર૦ ત્યાર પછી તેણે કયા દેશો લીધા?
- ઉ૦ ખહાર, ખંગાળા, સિંધ, કાશ્મીર અને ઝોઢીઆ.
- પ્ર૦ ક'દહાર કઈ સાલમાં થયું?
- ઉ૦ ૧૫૯૪ માં.
- પ્ર૦ અકબર કઈસાલમાં શુજરી ગયો?
- ઉ૦ ૧૬૦૫ માં.
- પ્ર૦ અકબરની પોતાની રીતભાત વિશે શું જાણા છે?
- ઉ૦ એથીઆમાં જે મોટા રાજા થયા છે. તેમાં સૌથી સરસ અકબર ગ
ણાય છે. તે મળતાવડો અને મીઠો હતો ખાવા પીવાને મોજ મ-

જામાં ન પડતાં તંદુરસ્તી રહે એમ વરતેા ખુદિ ચોખી રાખવાને વરસના કેટલાક ભાગમાં માંસહાર નહીં કરતે ને શરીરનું ખર્ચ સાચવવાને ખાકીના દિવસોમાં માંસ ભક્ષણ કરતે. તેને ઉંધ થોડી હતી; તેને શીકાર અને કસરત ખુબ ગમતાં વખતે થોડો દોડાવતો ઘણા કોસ જતો ને ઘણી વાર એક દીવસમાં ૧૫-૨૦ ગાઉ ચાલતો.

પ્ર૦ રાજ કારભારમાં અકબરની વર્તણુક વિશે હેવાલ આપો?

હ૦ અકબરે રાજકારી કામ કરવાના નિયમ દરાવ્યા હતા તે પ્રમાણે ની મેસા વખતે જીખ લદા દેઠ કામ ખજાવતો પંડે હિંદી, સંસ્કૃત. અને ફારશી ભાષાઓ શીખ્યો હતો. વિદ્યા, કવિતા, અને ઇતિહાસ વિગરે પુસ્તકો વાંચતો તથા હરેક વિદ્યાને ઉત્તેજન આપતો ધર્મ સમંધી ખાળ કરવાનો તેને શોખહતો તેની હજુરમાં બજોલા ધ્વાજો, મુદ્રાં, ગોરજ અને પાદરી વીગરે ધર્માચાર્ય હતા. તે પરમેશ્વર એકલાને માનતો. હીંદુ મુસલમાનમાં ભેદ તથા વેરા કાઢી નાંખા જુલમ રદ કર્યો, તેણે ખેતરો મપાવ્યાં ને વિધેયી ઠરાવી નાક કા ન કાપવાની જંગલની રાજ રદ કરી ગુલામ કરવાનાં રીવાજ કાઢી નાંખ્યો. સતી થવાનો ચાલ બંધ કર્યો, પછી ખાળ હવન કરવા નો તથા યગનમાં પશુ હોમવાનો ચાલ પણ બંધ કર્યો ને પુનઃસગનની રાજ આપી તેણે રાજના ૧૮ પ્રાંત અયવા સુખા દરાવ્યા. દરેક પ્રાંતના અયવા સુખાના ઉપરીને સુખેદાર કહેતા.

પ્ર૦ અકબરના મરણ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું ને કયારે?

હ૦ ૧૬૦૫ માં તેનો પુત્ર સલીમ અયવા જાહંગીર.

પ્ર૦ જાહંગીર ગાદીએ બેઠો તે વખત તેને ઝાણુ નડ્યું?

હ૦ તેના દીકરા ખુશરૂએ પણ તેને પકડી કેદ કર્યો.

પ્ર૦ જાહંગીરનો કીચો દીકરો ખાલાહુર હતો? ને તે શાથી વખાણાયો?

હ૦ શાહજહાં તેણે દક્ષિણ દેશ વશ કર્યો તથા ઉદ્દેપુરના રાજાને નરમ પાડી પ્રખ્યાત થયો-

પ્ર૦ મોખતખાં તથા શાહજહાં પાદશાહની સામે કેમ થયો?

હ૦ નુરજહાંની શીખવણીથી પાદશાહને એ જે ચોખ્યાને અણખનાવ ચા

હતો હતો

પ્ર० જહાંગીરશાહનામાં કેવા ઝગ્ગુ હતા?

હ૦ સમજાવુ ગદભાવ ઈનસાફી પણ દારૂડીઓ ને આકળો હતો. તે પણ એના વખતમાં તમાકુ પીવાનો આદ્ય નીકળ્યો હતો તે બંધ કરવાને એણે મેહનત કરી હતી.

પ્ર० નુરજહાં કોણ હતી અને તેને સક્કીમ શી રીતે પરણ્યો?

હ૦ કોઈ ગરોબ ધરાતી ઉમરાવતી જુવાન અને રૂપાળી બેઠી હતી તે તેના રૂપથી મોહીત થઈ. જહાંગીરે તેને પરણવાને ઇચ્છું. પણ અ કબરે તેને કોઈ ઉમરાવને પરણાવી પછી જ્યારે સક્કીમ ગાદીએ બેસે ત્યારે તે અબીરને મારીને પોતે પરણે. અને તેનું નામ નુરજહાં પાડ્યું.

પ્ર० આ પાદશાહસાથે વેપાર વિશે કશર કરવાને વિચારતખી કોણ આ બધું હતું?

હ૦ ઇંગ્લેન્ડના પાદશાહે ૧૬૧૫માં સરગમસરે નામે વકીલને મોકલ્યો હતો.

પ્ર० સક્કીમના રાજ્યમાં કોણે જાળવા કીધા હતા?

હ૦ તેના દીકરા શાહજાંએ તથા તેના સરદાર મોહામ્મદખાંએ.

પ્ર० સક્કીમ કઈ શાહમાં મરી ગયો ને તેની પછી કોણ ગાદીએ બેઠો?

હ૦ તે ૧૬૨૭માં મરી ગયો ને તેની પછી તેનો દીકરો શાહજાંખાં ગાદીએ બેઠો?

પ્ર० શાહજાંખાં ગાદીએ બેસતાંજ શાં ફેર કામ કર્યા?

હ૦ તેણે પોતાના દુધ બાઈ શેરીઆને મારી નાંખ્યો તથા પોતાના કુંવરે શિવાય ખાખરની વંશના બધા શાહજાંખાંને મારી નાંખ્યા.

પ્ર० શાહજાંખાં ગાદીએ બેઠા પછી તેને કયાં કયાં લડાઈઓ કરવી પડી?

હ૦ ખાનજહાન લોદીને પાંચરે કરતાં અહમદ નગરને ખાલમા કર્યું તથા તેને મદદ કરનારા વિજયપુર અને ગોવલકાંડાના રાજ્યોને ખંડીયાં કર્યાં ઇ.સ ૧૬૩૭ પોર્તુગીજના બંગાળામાં ધાણાં હતાં તે લેઈ લીધાં તથા ધરાન કંદહાર તથા બલખ વિગરે ધણી સ્વારીઓ કરી પણ નિષ્ફળ ગઈ પણ અક્કીમદીન નામે સિલ્હપશાહી સરદાર એ-

ના તાપામાં આંગે હોતો.

પ૦ શાહજાહને કેટલા કુંવર હતા ને કેવા હતા?

ઉ૦ દારા; શુબ્હ; ઐરંગઝેબ ને મુરાદ એ નામના ચાર કુંવરો હતા તે માં દારા શુરો, બોજો ને ઉદાર પણ અવિચારી હતા શુબ્હ પાપશ્રો અને વિષધ હતા, ઐરંગઝેબ હુદિવાન. રૂયાજો અને યુદ્ધમાં ચ તુર હતા પણ અતી લોભી દગલખાજ ને ધર્મોધ હતા, મુરાદ ખા હાદુર પણ કમ અકલનો અને વિષધ હતા.

પ્ર૦ ઐરંગઝેબ મુરાદને દારા સાથે લડવામાં થી રીતે મદદમાં લીધો?

ઉ૦ એણે મુરાદને એવું સમજાવ્યું કે મારે તો મકકે જઈ બચ્ચન કરના માં વખત ચુગ્ગરવોજે. પરંતુ પ્રથમ તારી કુમકે આવી નાસ્તિક દારાને અને તેના કાફર સેનાપતિ જસવંતસંધને જીતીને તને ગાદી અપાવવી છે આ વાત સુગદે ખરી માનીને તેનો મદદ ગયો.

પ્ર૦ દારાએ ખંનેની સામા લડવાને કોને મોકલ્યા, લડાઈ કયાં થઈ ને તેમાં શું થયું?

ઉ૦ તેણે પોતાના સરદાર જસવંત સિંધને મોકલ્યો કત્વા અને ઉજન આગળ લડાઈ થઈ તેમાં જસવંતસંધ હાર્યો (૧૬૫૭) માં.

પ્ર૦ આગ્રા અને કાશી આગળ કોનાં કોનાં યુદ્ધ થયાં?

ઉ૦ ૧૬૫૭ માં કાશી આગળ દારાએ સુઝાને હરાવ્યો અને દારાને ઐરંગઝેબે હરાવ્યો.

પ્ર૦ ઐરંગઝેબે શીરીત દિલ્લીજઈ પોતાની દુવાઈ ફેરવી

ઉ૦ ઐરંગઝેબે પોતાના બાઈ મુરાદને અને પોતાના ખાપ શાહજાહને કેદ કરી ૧૬૫૮ માં દિલ્લી જઈ પોતાની દુવાઈ ફેરવી,

પ્ર૦ શાહજાહ કઈ સાલમાં મરી ગયો?

ઉ૦ ૧૬૬૮ માં મરી ગયો.

પ્ર૦ શાહજાહએ કયાં પ્રખ્યાત કામ કરાવ્યાં?

ઉ૦ મૌરાસન અને તાજમેહેલ એ બે બંધાવ્યાં છે.

પ્ર૦ શાહજાહના રાજ્યમાં રાજ્ય પ્રબલ કેવાં હતાં?

ઉ૦ રાજ્યમાં ૨૪ કરોડ રોકડને બીજી મિલકત ધણી ચિલક હતા તથા પ્રજા ઉપર હેત રાખતો તેથી પ્રજા સુખી હતી પાદશાહ ધન-

સાફી તથા સારા ગુણવાન તથા હોંશીયાર કારભારી રાખતો.

પ્ર૦ ઐરંગઝેબે ગાદીએ બેસતાં શી કુરતા કરી?

ઉ૦ પોતાના ખાઇમન્નીખાઓનો સંહાર કરીને તેમના કુટુંબ ને કેદ કર્યાં

પ્ર૦ કતવાની લડાઈ કોની કોની વચે ને કેઈ સાલમાં ને તેનું પરીણામ શું થયું?

ઉ૦ ૧૬૫૮ માં સુલ્ત અને ઐરંગઝેબ વચે થઈ તેમાં સુલ્ત હાર્યો.

પ્ર૦ ઐરંગઝેબના રાજમાં તેની હીંદુ પ્રજા થા કારણથી ના રાજ થઈ?

ઉ૦ આ પાદશાહે હિંદુઓને ખખટાકારે વટલાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો, મુર્તીપુજકોનો ઐરુદ્ધ, ધર્મ સંબંધી વર્ણવેલા ને બીજા ડોળ ડમાળ અટકાવ્યા હિંદુઓની જાતમાં વેગવાન ભાવ ઊપર વેરો નાંખ્યો, હિંદુઓ પાંચેયી મુસલમાન કરતાં ખમણા કર લેવા માંડ્યા તેમ ને ગરકારી નોકરીમાંથી ખાતલ કીધા. તેણે બધા હિંદુઓ ઉપર જ જીજ્ઞાસા વેરો નાંખ્યો.

પ્ર૦ આલમગીરને હિંદુને પીડનાથી શી આપદા પડી?

ઉ૦ સંઘના રજપુતો જસવંતસિંહનો રાણી તથા ખાળકોને આલમગીરે પકડવાની કોશીશ કરવાથી તેની વીરુદ્ધ થયા ને અકબરથી શાહ-જહાં સુધી જે રજપુતો આક્રીંચી મદદ કરતા હતા તે મદદ આપી ઐરુદ્ધ નહીં પણ પંજાબમાં ગુરૂગોવિંદે શીખ પંથ ઉભો કર્યો તે પણ આગળ તેને તથા તેના વંશજોને નડ્યો. ને દક્ષિણમાં શી-વાણ માહાજનને મરાઠાને ઉજેરી તેની સામે થયો. ને મરેઠા એને કદી પણ વશ ન થતાં બારે દુઃખ દેવા લાગ્યા.

પ્ર૦ આલમગીર ઘડપણમાં કેમ દુઃખી થયો?

ઉ૦ મરાઠા વશ નહોતા થતા તેથી તથા કુંવરો તથા સરદારો ઉપરના અણુત્રીઆસથી તથા કુચરો મારી પાછળ રાજ માટે વટી મરશે ને મારી પાછળ આ રાજ્ય ધુળધાણી થશે. તથા પીતા દ્રોહથી તથા કુટુંબઘાત કરેલાં તેથી પરમેશ્વરને શો જવાબ દેવો એવા ઘણા વિચારો યવાયી દુઃખી થયો.

પ્ર૦ ઐરંગઝેબ કેટલા વરસની ઉંમરે ને કેઈ સાલમાં મરણ પામ્યો?

ઉ૦ ૪૦ સુ ૧૭૦૭ માં ૮૦ વરસની ઉંમરે અહમદનગરમાં મરણ પા-

મ્યો

પ્ર૦ અકબર અને ઔરંગઝેબની ચાલ ચલગત સરખાવો?

ઉ૦ સુદ્ધિ દ્રઢતા અને હિંસાગમાં એબે સરખા હતા ખીજી બધી વાને તેઓ હિલટા હતા અકબર મોટા મનનો ને ઉદાર, ઔરંગઝેબ સાં કયા મનનો ને કપટી અકબર સમદ્રષ્ટી રાખતો ઔરંગઝેબ પક્ષપાતી ને પાખી હતો. અકબર જીતેલા થતુ કબર દયા કરી તેને દોસ્ત કરી લેતો. ઔરંગઝેબ તેના હુકમુરતા કરી વેર વધારતો. અકબર સત્ય ને સારી હુકિતથી કામ કરી લેતો, ઔરંગઝેબ કપટ અને કાવતરાથી પોતાનો હેતુ પાર પાડતો.

પ્ર૦ મુસલમાની મોટા ગ્રંથોનાં ને તેમના ખતાવનાર સાથે નામ લખો?

ઉ૦ ગીજનીના સુલતાન મહમુદના દરબારના મોટા ડાહ્યા ફરફુથીએ શા હનામુ એવી ચોપડી લખી અહમદ નગરના પાદશાહના દરબારમાં ફિરિસ્તાહ નામે મોટો ઇતિહાસ ખતાવ્યો છે તેમાં ૬૦ સ૦ ૯૭૫ થી તે ૬૦ સ૦ ૧૬૦૫ સુધી હકીકત છે, બાબરે સ્વજીવન ચરીત્ર પોતાની તુરકી ભાષામાં લખી ફારશીમાં તેનો તરખુમો કર્યો છે. અકબરના મુખ્ય વચ્ચર અબુલફાઝે એના. ઇ, અકબરી નામે ઇતિહાસ તથા અકબરનામુ અને જીવન ચરીત્ર લખ્યાં તેના બાદ ફેજીએ મંસ્કૃત ભણી મહાભારત વિગરે સંસ્કૃત પુરતકોનો ફારશી ભાષા માં તરખુમો કર્યો આલમગીરનો ઇતિહાસ કાફીખાંએ લખ્યો મિરાતે અહમદી નામે ગુજરાતી ઇતિહાસ ફારસીમાં લખ્યો.

મકરણ ૧૦ નુ.

પ્ર૦ ઔરંગઝેબને કેટલા દીકરા હતા ને તેનાં નામ શાં?

ઉ૦ મોઆજમ, આજમ અને કામખશ એ ત્રણ છોકરા હતા.

પ્ર૦ ઔરંગઝેબે મરતી વખતે કોને રાજ્ય આપવાનો હુકમ કર્યો હતો ?

ઉ૦ તેના ત્રણ છોકરાઓ વચ્ચે રાજ્ય વેહેંચી આપવાનો હુકમ કર્યો હતો.

પ્ર૦ તેનો આ હુકમ કેમ ન મનાયો?

ઉ૦ તેના લગુ છોકરાએ રાજ્ય વહેંચી લેતાં માંહે માંહે લડ્યા તેમાં

આજમ અને કામખસ ગાંધી ગયા.

પ્ર૦ ઐરંગઝેબ પછી ગાદીએ કોણ આબુ?

ઉ૦ તેનોદીકરો મોઆજમ ખાહાદુરશાહ નામે ધારણ કરી ગાદીએ બેઠો.

પ્ર૦ ઐરંગઝેબ પછી થયેલા સાત પાદશાહાએનાં સાલવાર નામ લખો

ઉ૦ ખાહાદુરશાહ (શાહ આલમ) ૧૭૦૭ થી ૧૭૧૨ ૫ વરસ સુધી.

જાંહાંદારશાહ ૧૭૧૨ થી ૧૭૧૩ ૧ વરસ સુધી ત્યાર પછી ત્રણ

નામના પાદશાહ યદ ગયા. પણ તે લખવાની જરૂર નથી [૩]

ફરકશીઅર ૧૭૧૩ થી ૧૭૧૮. ૬ વરસ સુધી (૪) મહમુદશાહ

૧૭૧૮ થી ૧૭૪૮, ૨૯ વરસ સુધી (૫) અહમદશાહ ૧૭૪૮ થી

૧૭૫૪, ૬ વરસ સુધી.

પ્ર૦ આ ખાહાદુરશાહ પછી ગાદીએ કોણ આબુ? ને તે કોની મદદથી?

ઉ૦ જુલફીકારખાં નામે સરદારની મદદથી એનો વરો દીકરો જાંહાંદાર શાહ ગાદી બેઠો.

પ્ર૦ આગ્રાની ખીજ લડાઈ કોની કોની વચે થઈ ને કઈ સાસમાં?

ઉ૦ ૧૭૧૩ માં જાંહાંદારશાહ અને તેના જત્રીબ ફરકશીયરની વચે થઈ તેમાં જાંહાંદારશાહ હાર્યો.

પ્ર૦ ફરકશીયર આ લડાઈ કોની મદદથી હત્યો?

ઉ૦ ખાહારના સુબેદાર સૈયદ હુસેનઅલી અને અલાહાબાદના સુબેદાર સૈયદ અબદુલની મદદથી.

પ્ર૦ જાંહાંદારશાહની પછી કોણ ગાદીએ બેઠો?

ઉ૦ તેનો જત્રીબ ફરકશીઅર ૧૭૧૩માં બેઠો.

પ્ર૦ ફરકશીયરના રાજ્યનો ખર્ચ રાજ્યકારભાર કોના હાથમાં હતો?

ઉ૦ તેના પેલા બે મદદગારો સૈયદ હુસેન અને સૈયદ અબદુલના હા હાથમાં હતો.

પ્ર૦ આ પાદશાહને બેધપુરના પાદશાહ જોડે લડાઈ ચાલતી હતી તે કેમ માંડી વાળવામાં આવી?

ઉ૦ બેધપુરના રાજાની કુવરીને તે પરણે એવી સરતથી માંડી વાળવામાં આવી.

પ્ર૦ ડોકટર હેમીલટન વિષે તમે શું જાણો છો?

ઉં કુરુકુતેથી ધત્રેજી વકીલો પાદશાહને અરજ ગુજારવાને આપ્યા હતા તે વકીલોની સારો હેમિલ્ટન નામે ઓકટર હતો હવે પાદશાહ જ્યેષ્ઠપુત્રના રાજની કુંવરી પરણવાના હતા તેવામાંતે માદો પડ્યો; તેથી લગ્નમાં ઢીલ થઈ. ઓકટર હેમિલ્ટન ઝોસડ આપી, તેને સાબો કર્યો. ને તરત લગ્ન થયાં ઓકટરને હનામ માગવાનું કહ્યું, ત્યાં રે તેણે પ્રસ્ટ ઇંગ્લીશ કંપનીને મારે ખંગાળાના ૩૭ તાલુકાની જમીનદારી માર્ગી લીધી, અને તેમના માલકેપર હાંસલની માર્ગી માગી લીધી.

પ્ર૦ કુરુકુતેથીયરનું મોત શી રીતે થયું?

ઉં સદયદ હુસેનઅલીએ મારી નાંખ્યો.

પ્ર૦ શાહજહાંના મોરાસન ઉપર છેલ્લું જેસનાર અને છેલ્લું ફોહીનુર પહેરનાર કોણ હતું?

ઉં મહમુદશાહ.

પ્ર૦ શાહપુત્રની લગાઈ કોના વચ્ચે થઈ અનેકયારે થઈ?

ઉં ૧૭૨૦માં સૈયદ અબ્દુલ્લાની અને નિઝામની વચ્ચે થઈ તેમાં સૈયદ અબ્દુલ્લા હાર્યો.

પ્ર૦ કુરુકુતેથીયર પછી કોણ ગાદીએ બેઠું?

ઉં મહમુદશાહ.

પ્ર૦ નાદીરશાહ કોણ હતો?

ઉં એ ધરાનનો શાહ હતો; તે મોગલને હરાવી દિલ્હીમાંઆવ્યો; પ્રથમ તેણે પાદશાહ અને રૈયત ઉપર રૈમ નજર ખતાવી; પણ દિલ્હીના લોકોએ તેના સિપાઈઓને મારવા માંડ્યા; તેથી તેણેદિલ્હીમાં કતલ ચલાવવાનો હુકમ કર્યો. આથી લાખો માણસોના મૃત્યુ થયા ૬૦ સં ૧૭૩૮.

પ્ર૦ મહમુદશાહ પછી કોણ ગાદીએ આવ્યું?

ઉં તેનો દીકરો અહમદશાહ.

પ્ર૦ અહમદશાહની કેવી દુરદશા થઈ?

ઉં આ પાદશાહ ઘણો નબળો હોવાથી ગાજીકેદીનની સલાહથી અમીરોએ તેને ગાદીએથી ઉઠાડી મુક્યો, આંધળો કર્યો, અને કેદમાં

પુરયો; ત્યાં તે મરી ગયો. સન ૧૭૧૪ માં.

૫૦ અહમદશાહ પછી ધનાર પાદશાહનાં સાલવાર નામ લખ્યો.

૬૦ વરસ રાજ કર્યું,

આલમગીર ખીજો	૧૭૫૪ થી ૧૭૫૮	૫
શાહઆલમ	૧૭૫૮ થી ૧૮૦૬	૪૭
અકબર ખીજો	૧૮૦૬ થી ૧૮૩૭	૩૧
મહમદ આહાદુરશાહ	૧૮૩૭ થી ૧૮૫૭	૨૦

૫૦ ચક્કરનો બડાઈ ડોની ડોની વચે ને ક્યારે થઈ?

૬૦ ૧૭૨૪ માં થઈ તેમાં નીગમ ઉલમુલકે મુઆરકખાનને હરાવ્યો.

૫૦ મોગલાઈ પાદશાહનો અંત શો રીતે આવ્યો?

૬૦ મોગલવંશનો છેલ્લો પાદશાહ મહમદ આહાદુરશાહ ઇંગરેજના સદાજી માં હતો, તે છતાં ૧૮૫૭ ના ખળવામાં સામેલ થઈ ઇંગરેજનાં ખુન કર્યાં, તેથી તેને દેશનીકાલ કીધો અને તેના વંશજોને તોપને ઝોળે ઉરાડી નાંખ્યા આથી મોગલ પાદશાહીનો અંત આવ્યો.

૫૦ સુબખા મુસલમાન રાજમાં કયો વંશ મુખ્ય ને તે શાથી?

૬૦ મોગલ વંશ મુખ્ય ને તેમાં સતર પાદશાહ થયા. તેમાં છ તો પ્રનાથી પાદશાહ હતા ને તેમણે ઇસ ૧૫૨૬ થી ઇસ ૧૮૫૮ સુધી રાજ કર્યું. ને તે અકબર પાદશાહને લીધે શ્રેષ્ઠ ગણાય છે.

૫૦ મુગલ વંશ શાથી પડી ભાગ્યો?

૬૦ જે છ મહાન પાદશાહ થયા. તેમાં ઘણાએ રધયતને રાજ રાખી ને જીલમ ન કરતાં પોતે પોતાના શોખ સાત્ર મેહેલો, મશીદો, રોબ, મીનારા, નેહેરો વીગરે કરાવ્યું. ને લાખો રૂપીઆ ખર્ચ્યા. પણ તેમાં સ્વદેશ હિતકારી તો એકલો અકબર થયો. તથાપી આલમગીરે (ઐમરંગજે) રધયત ઉપર ધર્મોપણાથી અન્યાયને જીલમ કરી કુળને લાંછન લગાડ્યું. ને આખરે ધર્મોપણાથી તથા તે વંશને નાખળા હોવાથી મુગલાઈ પડી ભાગી.

૫૦ મુગલઈ ભાગતાં ક્યાં ક્યાં રાજ્યો ઉભાં થયાં?

૬૦ અયોધ્યા, ખગાળા, નિગમ. એ સુબેદારો સ્વતંત્ર થયા, થીખ લોડો રાજ મેળવી ખાળવંત થયા, મહેસુરમાં હૈદરઅલી થયો ને

દક્ષિણ તથા અંગાળામાં ધગરેજી તથા કુંચોએ રાજ મેળવ્યું મરેહા
તો ખરેખર જોરમાં આળ્યા પણ એમને હુદ શિવાય રાજ કરવા
ના શુભ ન હોવાથી જલદી પાયમાલ થયા.

મહારાજ ૧૧ મુ

પ્ર० માસોજ કોણ હતો?

ઉ० દોસતાબાદની પાસે વેરેળ દેશનો માસોજ હતો તે અહમદનગરના
પાદશાહ મલીકખરના સરકારમાં ૫૦૦૦ સ્વારોનો નાયક હતો.

પ્ર० માસોજના દીકરાનું નામ શું?

ઉ० શાહાજી.

પ્ર० શાહાજીને કયાં કયાં જગીરો હતી?

ઉ० (૧) સતારાની દક્ષિણે (૨) તંજવરમાં.

પ્ર० શાહાજીના દીકરાનું નામ શું ને તેનું ખાળ ચરીત્ર લખ્યો?

ઉ० શાહાજીનો છેલ્લો શીવાજી ૧૬૨૭માં જન્મ્યો હતો. શીવાજી પો
તાની મા પાસે સતારાની દક્ષિણમાંની જગીરમાં રહેતો હતો તેને
ઉછેરવાની મદદ કરવાને શાહાજીએ દાદાજીકાંડે નામે આદાણને સ-
ખ્યો હતો, શીવાજી વાંચતાં લખતાં શીખ્યો નહીં, પણ ઘોડા દો-
ડાવતાં અને તીર, તરવાર, ખરછી વગરેનો ઉપયોગ કરનાં શીખ્યો.
દાદાજી કાંડેના ખોધથી તેનામાં હિંદુ જાતનું અભીમાન આળ્યું; તે
થી મુસલમાની રાજ તોડીને હિંદુ રાજ સ્થાપવાનો શીવાજીએ
મનસૂખો કર્યો.

પ્ર० હિંદુસ્તાનમાં હિંદુરાજ સ્થાપવાની ગોઠવણમાં શીવાજીએ પેટેસવેડે
લાં પરાક્રમ શાં કર્યાં?

ઉ० બિજ્જપુરના કેટલાક કિલ્લા તેણે જીત્યા, અને તેમાંથી ફન મળ્યું; તે
ના બીજા કિલ્લા ખાંધ્યા.

પ્ર. શીવાજીને ખાળવાને બિજ્જપુરના પાદશાહે શું કર્યું?

ઉ. બિજ્જપુરના સરકારે તેના ખાપ શાહાજીને કેદ કર્યો, પણ શીવાજી-
એ હિંદુસ્તાનના પાદશાહ શાહજહાંની મદદથી તેને છોડાવ્યો.

પ્ર. શીવાજીએ શું દગલખાજીનું કામ કર્યું?

ઉં મિળપુરના પાદશાહે શીવાજીનો નાચ કરવાને અક્ષયજ્યામીન નામે સરદારને મોટી ફોજ સાથે મોકલ્યો હતો, તે મરદાને સીવાજીએ છેતરીને પ્રતાપગઢનીપાસે ડુંગરી કીલ્લામાં એકલો તેડો ઓસીતો મારી નાંખ્યો.

પ્રં આ પછી શિવાજીના રાજનો વીરતાર કયાં સુધી થયો?

ઉં કલ્યાણથી ગોવા સુધી, ભીમા નદીથી વર્ધા નદી સુધી અને જંજીરા સુધીના મુલકનો ધણી થયો છં સં ૧૬૨૨.

પ્રં શીવાજીએ પહેલેપહેલું સુરત કઈ સાલમાં લુંટ્યું?

ઉં છં સં ૧૬૬૩ માં.

પ્રં તે રાજની પદવી ધારણ કરીને ગાદીએ કયારે બેસો?

ઉં તેના બાપ મુઆ પછી છં સં ૧૬૬૪માં તેણે રાજ્યપદ ધારણ કર્યું.

પ્રં છં સં ૧૬૭૦ અને ૧૬૭૪ માં શાં શાં કામ કર્યાં?

ઉં છં સં ૧૬૭૦માં તેણે બીજવાર સુરત લુંટ્યું. છં સં ૧૬૭૪ માં રાજ્યાભિશેક કરાવી મહારાજધીરાજ પદ ધારણ કરી બહુ ઢાન કર્યું.

પ્રં શીવાજી કેઈ શાલમાં મરી ગયો?

ઉં છં સં ૧૬૮૦ માં મરાણ પામ્યો.

પ્રં મરેઠા રાજ્યોનાં સાલ સાથે નામ લખો.

ઉં શીવાજી ૧૬૬૪. સંભાજી ૧૬૮૦. રાજરામ ૧૬૮૯ શીવાજી બીજો ૧૭૦૦ શાહુ ૧૭૦૮ રામરાજ ૧૭૪૮. શાહુ બીજો ૧૭૭૭ પ્રતાપશીહ (ખાળાસાહેબ) ૧૮૧૮ શાહાજી (ખાળાસાહેબ) ૧૮૪૦ થી ૧૮૪૮ રાજ કર્યું.

પ્રં શીવાજીનો છોકરો સંભાજી કેવી માલનો હતો?

ઉં તે ધણો નિર્દય અને વિષયમાં ગરક થઈ ગયો હતો.

પ્રં સંભાજીની થી વસેં થઈ?

ઉં એલુંગજે તેના રાજ ઉપર ચઢાઈ કરીને તેને કેદ કરી લીધો અને મારી નાંખ્યો.

પ્રં શીવાજીના વખતથી મુખ્ય પ્રધાનોનાં નામ શાં કેહેવાતાં?

ઉં પેસ્વા.

પ્ર૦ સંભાળના પેસ્વાનું નામ શું?

ઉ૦ ખાલાલ વીરનાથ.

પ્ર૦ પેસ્વાઈ રાજાઓના સાત વાર નામ લખો?

ઉ૦ ખાલાલ વીરનાથ ૧૭૧૪ ખાજરાવળદલાલ ૧૭૨૦ ખાલાલ ખીજે
૧૭૪૦ માધવનાથ ૧૭૬૧ નાગયજુરાવ ૧૭૭૨ સવાઈ માધવ
રાવ ૧૭૭૪ ખાજરાવ ખીજે ૧૭૮૫ થી ૧૮૧૮ સુધી.

પ્ર૦ મરાઠી રાજાને બે ભાગ થાથી થયા ને તે કયાં કયાં?

ઉ૦ સંભાળ પકડાયા પછી તેના ભાઈ રાંભરામના વંશમાં રાજ ગયું
હતું. પણ સંભાળનો દીકરો શાહુપાદશાની કેદમાંથી આવી રાજ
પાછું મેળવતાં શાહુએ સતારામાં ગાદી કરી ને રાંભરામના વંશને
એ કોલાપુરમાં ગાદી કરી.

પ્ર૦ પેશ્વા ધણી રાણી કેમ થયા?

ઉ૦ શાહુ મુગલાઈ પાદશાહના દરબારમાં બણી ગણી મોટા થયા હતા.
તેથી સઘળી રીતભાત મુગલાની થીખી મોજ શોખમાં પડેલા હતા.
તેથી તેનો ખાલાલ પેશ્વા જે કરે તે યાચ એમ થયું હતું પણ
તે પેસ્વાએ સારી રીતે રાજ્ય આપાદ કીધું. ને પોતાની જાત-
નાને નોકરીમાં રાખી પોતાનું ખજાનું વધાર્યું. આગળ જતાં શાહુ
ના વંશને નામના રાજા કહેવડાયતા લાગ્યા. ને ખરેખર પેસ્વા
રાજ થઈ પડ્યા.

પ્ર૦ શાહુ રાજાની ફોજનો સરદાર કોણ હતો?

ઉ૦ ખંડેરાવ ડાભાડે.

પ્ર૦ દામાલ ગાયકવાડ કોણ હતો. ને તે વિશે તમે શું જાણો છો?

ઉ૦ ખંડેરાવ ડાભાડેની ફોજમાં દામાલ ગાયકવાડ નામે શુરો અમલદાર
હતા. તેની ચાકરીથી રાજ થઈ શાહુએ તેને સમશેર ખાલાદુરનો
ખીતાબ આપ્યો તથા ઉપ સેનાપતીની જગા આપી. એ દામાલ
ગાયકવાડનું કુળ હાલ વડોદરામાં રાજ્ય કરે છે.

પ્ર૦ ખાજરાવ પેસ્વા વિશે શું જાણો છો?

ઉ૦ મરાઠી રાજ્યમાં એના ચિવાલ મહારાજ જેવા કોઈ થયા નથી. એણે
એવો સરદાર મુખી ઘાસ દાણા, હાંટ, ચિગરે મેળવ્યું. એટલુંજ

નહી પણ તેની ચાલાકીના વખતમાં ગરીબ લોકોમાંથી સિંધીઆને હોલકર જેવા ખાહાદુર નરો ઉપર નિકળી આવ્યા ખાજરાવમાં પણ રાજ કરવાના શુણ નહોતા. પણ આખા ભરતખંડના ધણી થવા ની મરજી હતી, તેથી એણે મોટાં મોટાં ભાષણો આપી સરદારોને તથા રાજાને ઉરકેરી મોટી લગામચો ચલાવી.

પ્ર. ખાજરાવે કયાં કયાં લગામચો ચલાવી?

ઉ. માળવા, ગુજરાત, ને છેલ્લે પાદશાહ તથા નિઝમ સાથે ને તેમાં સઘળાને હરાવ્યા તેમજ પોરતુગીજ સામે લગામ કરી વસાઈ હતી કોકણ હતી લીધું.

પ્ર. હોલકર અને સિંધીઆતા વંશના સ્થાપનાર કોણ?

ઉ. ઇંદોરમાં હોલકરનો વંશ સ્થાપનાર રાણોજી સિંધીઆ હતો.

પ્ર. ડમોઈની લડાઈ કોની કોની વચે થઈ અને તેનું પરીણામ શું થયું?

ઉ. ઇ. સ. ૧૭૦૪ માં ખાજરાવે ખંડેરાવ ડમોઈને હરાવે.

પ્ર. તે વખતે કયાં કયાં કોનાં રાજ્ય હતાં?

ઉ. ૧. પુનામાં રાજધાની કરી પેસ્વા કુલ અખીયાર ચલાવવા લાગ્યા ૨. રધુજી ભોસલાનું વરાડમાં રાજ ૩. ધારમાં આણંદરાવના કુંવરનું રાજ ૪. વડોદરામાં પીત્રાજીના પુત્ર દામાજી ગાયકવાડનું રાજ ૫. ઇંદોરમાં મલ્હારરાવ હોલકરનું રાજ ૬. ગોવાલીયરમાં રાણોજી સિંધીઆના દીકરા જયાપા સિંધીઆનું રાજ ૭. અકલકોટમાં ફતેહ સંગનું રાજ ૮. કોલાપુરમાં શાહુના પિત્રાઈ ભાઈ સંભાજીનું હતું.

પ્ર. ખીજ શાહુએ કેઈ સાલમાં પેસ્વાથી સ્વતંત્ર થવાનો યત્ન કર્યો?

ઉ. સન ૧૮૦૧ માં.

પ્ર. આ સમયથી પેસ્વાએ શાહુનું શું કર્યું?

ઉ. પેસ્વાએ તેનું રાજ છીનવી લઈ તેને અને તેના બે દીકરા નામે ખાળાસાહેબ અને આપાસાહેબ એ ત્રણેને કેદ કર્યા.

પ્ર. પેસ્વાનું રાજ કોણે અને કેઈસાલમાં હતું?

ઉ. ઇ. સ. ૧૮૧૮ માં ઇંગ્લેન્ડે હતીને ખાળાસાહેબ (પ્રતાપસિંધ) ને સતારાની ગાદીએ ખેસાડીને કેટલોક મુલક આપ્યો.

પ્ર. ખાળાસાહેબને ગાદીએથી કેમ હઠાડી મુક્યો; ને તેની પછી કોને

ગાદી આપી?

ઉ. તેના ઉપર ફીતુરનો વહેખ આવવાથી તેને ઉઠાડી મુકયો, ને તેની પછી તેના ભાઈ આપાસાહેબને ગાદીએ ખેંસાડયો.

પ્ર. આપાસાહેબ મરી ગયા પછી રાજ્યનું શું થયું?

ઉ. ઇંગ્લેન્ડ સરકારે રાજ્ય ખાલસા કરી લીધું ને તેના દત્ત પુત્ર રાજા સાહેબને ૫૦,૦૦૦ રૂપીઆનું પેન્શન ખાંધુછે પણ તે રાજ્ય કહેવાતો નથી.

પ્ર. પાણીપતની યાંચમી લડાઈ કોની કોની વચે થઈને તેમાં શો પરીણામ થયો?

ઉ. અહમદ દુરાની અને વિસ્વાસરાવની વચે ઇ. સ. ૧૭૬૧ માં થઈ તેમાં વિસ્વાસરાવ હાર્યો.

મકરણ ૧૨ નું

પ્ર. ત્રીખકરાવ મામા, હરીયંધ, રામ શાસ્ત્રી, સખારામ ખાપુ અને નાના ફકનરીયા નામે પ્રખ્યાત પૂરોનો કોના રાજ્યમાં કંદયથયો?

ઉ. પહેલા માધવરાવ પેરવાના રખતમાં.

પ્ર. હલોઈ તથા અમદાવાદ કયા સરકારે જીત્યાં ને કઈ સાકમાં?

ઉ. ગાર્ડ સરકારે ૧૭૮૦ માં જીત્યાં.

પ્ર. સાલખાઈનું તહેનામું કોની કોની વચે ને તેમાં શી સરતો થઈ?

ઉ. સાલખાઈનું તહેનામું ૧૭૮૨ માં ઇંગ્લેન્ડ અને મરેઠા વચે થયું તે માં એવા કોલકરાઈ કર્યા કે મરેઠાનો મુલક ઇંગ્લેન્ડને આપ્યો પંચા ઇંગ્લેન્ડ તથા પોરતુગીઝ સિવાય બીજા કોઈ યુરોપીઅન પ્રાન્તને મરાઠી રાજ્યમાં રાખવી નહીં ભરૂચ સીંધીઆને આપવું, કંબોટકમાં હૈદરે જીતેલો મુલક પાછો આપવાને મદદ કરવી ને રાષ્ટ્રોઆને દર મહીને રૂપ૦૦૦૦ હજાર રૂપીઆનો પગાર પેરવાએ આપવો.

પ્ર. કદલાની લડાઈ કોની કોની વચે શાકરાજ્યથી ને શો પરીણામ થયો?

ઉ. નીજમે ચહેલી ખંડણી નહીં બરી તોયો પેરવાએ તેના રાજ્ય ઉપર ચડાઈ કરી અને તેને તાબે થવાની જરૂર પાડી અને નીજમે પેશવાને ત્રણ કરોડ રૂપીઆ ને કેટલાક પ્રાંતો આપવા એવો સરતો

ધધ.

- પ્ર૦ વસાધનુ તહનામુ કોની કોની વયે અને તેની સરતો
- ઉ૦ વસાધનુ તહનામુ ૧૮૦૨માં ઇંગ્રેજ અને ખાજરાવ પેધાવયે થયુ તેમાં એવા કોલ કરાર થયા કે ખાજરાવને ઇંગ્રેજે ગાદી પાછી આપાવતો અને તેના રાજનુ રક્ષણ કરવુ. એ માટે પુનાની પાસે ઇંગ્રેજ ફોજ રહે અને તેના ખર્ચ પેટે પેસ્વાએ દર વરસે ૨૬૦૦૦૦ લાખ રૂપીઆ ઇંગ્રેજને આપવા; સુરત દ્વિપર કરો દાવો રાખવો નહી; નીજમ તથા ગાયકવાડની વયે વાંધો ઉડેતા તેની પંચાત ઇંગ્રેજે કરવી, ઇંગ્રેજને જે યુરોપીયન બેડે દુરમનાવટ હોય તેમને રાજમાં રાખવા નહી અને ઇંગલાંડના નિશકપટ્ટી મિત્ર રહેવુ.
- પ્ર૦ પેસ્વાઈ અમલોના અંત ક્રોના વખતમાં આંધો ને શી રીતે?
- ઉ૦ ખાજરાવ પાછો ઇંગ્રેજ બેડે દગલખાજ કરી લડ્યો ત્યારે ૧૮૧૮ તેને હરાવીને ઇંગ્રેજે તેની ગાદી લઈ લીધી અને ૮૦૦૦૦૦ લાખનુ વરચાચન ખાંધી આપી જેમ મલાવરાવને મદ્રાસ મોકલી દીધો. તેમ તેને કનોજ પાસેનાળીયુર ગામમાં રહેવાને મોકલ્યો. આ રીતે પેસ્વાઈ અમલોના અંત આંધો, ઇ. ૧૮૧૮માં
- પ્ર૦ નીચેની ખીનાઓ કઈ સાલમાં ખની તે લખો નારણરાવ પેધાનુ ખુન વારગામનુ તહનામુ સાલખાઈનુ તહનામુ માધવજીસિંધીઆનુ મરણુ સવાઈ માધવરાવનો આત્મઘાત અને સિંધીઆ અને હોલકર નુ યુદ્ધ?
- ઉ૦ નારાયણરાવ પેસ્વાનુ ખુન ૧૭૭૨ માં વાર ગામનુ તહનામુ ૧૭૭૬ માં સાલખાઈ નુ તહનામુ ૧૭૮૨ માં, માધવજી સીંધીઆનુ મૃત્યુ ૧૭૮૪ માં, સવાઈ પેસ્વાનો આત્મઘાત ૧૭૯૫ માં, અને સીંધી- અને હોલકર વચ્ચે યુદ્ધ ૧૮૦૦ માં થયું.

પ્રકરણ ૧૩ મુ

- પ્ર૦ ઇંગ્રેજેએ મુંબઈ, મદ્રાસ અને કલકત્તા નગર, શી રીતે વસાવ્યાં?
- ઉ૦ પોર્તુગલના રાજાએ પોતાની કુંવરી ઇંગલાંડના ખીજ ચારલસ વેરે મરણુાલી. તેની પહેલમણીમાં એ બેટ ચારલસને આપ્યો. ચારલસે તે

ખેટ પછી ઇસ્ટઈન્ડીયા કંપનીને વેચાતો આપ્યો. ઇ. સ. ૧૬૬૮
વિજયનગરના રાજાના બાપ પાસેથી જમીન વેચાતી લખ ઇંગરેજો
એ મદ્રાસ વસાવ્યું. ઇ. સ. ૧૬૭૮. એંગ્લોએનના વખતમાં
મુગલ સરકાર પાસેથી કલકત્તા નામે ગામ ઇંગરેજોએ વેચાતી લી
ધું ને ત્યાં કીલ્લો બાંધ્યો, ને કલકત્તા વસાવ્યું. ઇ. સ. ૧૬૯૬.

પ્ર. અંબુરની લડાનું કારણ અને તેનો પરીણામ સાલ સાચે લખો?

ઉ. તંજાવરના મરેઠી રાજા પાસેથી ચંદા સાહેબે કેરીકલ બંદર છીનવી
લીધું તેથી રાયોજી અને મોશરીરાવ નામે મરેઠી સરદારોએ કરણાટ-
કના નવાબ ઉપર ચડાઈ કરી, નવાબ દોરતઅલીને અંબુર આગળ
હરાવ્યો; એ લડાઈમાં નવાબ માર્યો ગયો; ઇ. સ. ૧૭૪૪.

પ્ર. ઇંગરેજોને દેવીકોટા થી રીત મળ્યું?

ઉ. તંજાવરની ગાદી માટે બે ભાઈઓ લડતા હતા, તેમની વચમાં પડતા
થી ઇંગરેજોને દેવીકોટા ઇ. સ. ૧૭૪૮ માં મળ્યું.

પ્ર. વાંદવાસની લડાઈ કાંની કાંની વચ્ચે કઈ સાક્ષમાં અને શાં પરીણા
મ થયાં?

ઉ. ઇંગરેજ સરદાર કર્નલકુટેલાલી અને જુથી નામના ફ્રેંચ સરદારો
ને હરાવ્યા. ઇ. સ. ૧૭૫૮.

પ્ર. નીચેની સાલોમાં કઈ કઈ ખીનાઓ ખની તે લખો? ૧૬૭૪, ૧૭૪૬
૧૭૪૯, ૧૭૫૦, ૧૭૫૧, ૧૭૫૨, ૧૭૫૫, ૧૭૫૬, ૧૭૬૧.

ઉ. ૧૬૭૪ માં ફ્રેંચ લોકોએ પાંદીસરી વસાવ્યું; ૧૭૪૬ માં ફ્રેંચ
લોકોએ મદ્રાસ જીત્યું; ૧૭૪૯ માં ફ્રેંચ સરદાર પુસ્તીએ જીજનો
કીલ્લો જીત્યો, ૧૭૫૦ માં દુબ્બીઆબાદ તથા દુબ્બીનો કીર્તિસ્થંભ
એબે થયાં, ૧૭૫૧ માં મુજ્ફરજંગનું જીત અને સલામતજંગનું
ગાદીએ ખેંસવું; ૧૭૫૨ લીચીનાપત્તીનો ઘેરો અને તેનાં ઇંગ-
રેજનો જય, ચંદાસાહેબનું મૃત્યુ, અને કલાઈવનું પેલેલીવર ઇંગ
લાંડ જવું. ૧૭૫૫ માં, ઇંગરેજ અને ફ્રેંચ વચ્ચે સલાહ થઈ;
અને દુબ્બીનું મરણ થયું. ૧૭૫૬ માં કલાઈવનું હિંદુસ્તાનમાં પાછા
આવવું અને ૧૭૬૧ માં લાલીનું મરણ થયું.

પ્ર. દુબ્બી, સામર્હોને, જુથી, લાલી, માતીન, દુમાસ. એ કોણ હતા?

૬૦ મહાળા જેમ સરદારહતા દુષ્ટને એ આખો ભરતખંડ હતી તેવા ની ધારણા કરેલી હતી. ને તે પ્રમાણે એણે કેટલીકવાર જ્ય મેજ વી નિબળને કણાટકના દરખાસમાં જેમનું ચક્ષુ યથું ને ઘણું ખર્ચ દક્ષિણમાં જેઓ કરે તે થાય. એમ યથું પણ કલેવ નામના ધંગરેજ ની પણ દુષ્ટોના જેવીજ ધારણા હતી તેણે જેઓની મત્તા તેડી ધંગેજ રાજનો પાયો નાંખ્યો. તે જેઓની મત્તા લાલીની યેવકુદાષ ને લીધે તથા જેમ સરદારોના કુટુંબને લીધે તથા કલેવ જેવા ડા-હ્યા ને શુરા ધંગેજ આગળ કંઈ ન ચાલવાથી પડી શામ્લું.

પ્ર૦ ધંગેરે દક્ષિણમાં સત્તા મેળવી તે શીનીને?

૬૦ નિબળની ગાદીને માટે મુજફરજંગને નાસીરજંગ ને તકગર ચાલી તથા કણાટકની ગાંધી માટે ચંદા સાહેબને અન્વરુદ્દીનની તકગર હતી તેમાં મુજફર ને ચંદા સાહેબને જેઓએ મદદ કરી. ને તેની વિરુદ્ધ પક્ષ તરફ ધંગેજનેએ મદદ કરી તેમાં જેમ સરદારો પેડલાં તેા હત્યા પણ પાછળથી કલેવ નામે ધંગેજ સંદારે તેમની ધારણા ધુળ મેળવી. પોતાનો પક્ષ વિજય કર્યો તેવી દક્ષિણમાંના ઘણાક મુઝક ધંગેજને મળ્યા.

મકરણ ૧૪ સુ

પ્ર૦ અંધારી કોટડીનું મુળ કારણ ને તેનું ક્ષેત્ર પનીળામયું?

૬૦ અંગાળાનો નવામ મુગજ ઉદ્દેશનો કોઈકેઈ ધંગેજને યશસ્વી રહ્યા હતો તે નવાબે પાછો માગ્યો પણ કક્કત્તાના ધંગેજનેએ તેના હુ કમ માન્યો નહીં. ત્યારે તેણે ધંગેજની વખાણે લુટી અને મો-દી ફોજ સાથે કક્કત્તા જીતવાને નિકળ્યો તે કિલ્લામાં થોડાં માણસો હતાં. તેમાંથી કેટલાએક માણસો નાશી ગયા. ખીજા ગરાયા, અને એકસો છેતાળીસ ધંગેજને રહ્યા તેમને નવાબે કેદ કરી એક નાંની અંધારી કોટડીમાં પુર્યા. ત્યાં તેઓ પાણી તથા પવન વિગરની તંગીથી જીવ રીખાયા સગર કોટડી ઉપડાને જોઈ તેા તેમાંથી તેવીય ધંગેજ જીવતા નીકળ્યા. આ માધ સમાચાર મ-દ્રાસ પોચતાં કલાધવ મોદુ સરકર દેહ અંગાળે આપ્યો કક્કત્તા

પાછું જીતી લીધું અને નવાખને હરાવીને તેની સાથે સંધી કરી.

પ્ર૦ આ પછી સુરાજ ઉદ્દૈયાના દરબારમાં શાં કાવતરાં ચાલ્યાં?

હ૦ તેના દરબારીઓ અને કારબારીઓએ છાની મીજલસ કરી કે સુરાજ ઉદ્દૈયાને ગાદીએથી ફેંકાવી મુકીને તેના સેનાપતી મીરજીનકરને હાથેજની મદદથી ગાદી અપાવવી.

પ્ર૦ અમીચંદ કોણ હતા?

હ૦ તે એક મોટો વેપારી વાણીયો હતો; ને હાથેજ એમિનો દલાલ હતા. તે આ છાની મીજલસમાં સામેલ હતા અને તેણેમી હતોતેથી તેણે કદ્યું કે ત્રીસ લાખ રૂપીઆ મને આપો તો આ કાવતરું ન વાળવી છાતુ રાખુ. હાથેજે તેની માગણી કમ્બલ રાખવાનું હોળખતાવ્યું ને પાછળથી તેને જીતુ ખત ખનાવી છેતરી તેથી તે ખીચરાની કાળજી ફટકી ગઈ.

પ્ર૦ ખજાસીની લડાઈ કોની કોની વચ્ચે થઈ ને તેનો પતિજીવ શોધયો?

હ૦ સન ૧૮૫૭ માં ખજાસી આગળ કલાઈવને સુરાજ ઉદ્દૈયાની લડાઈ થઈ તેમાં કલાઈવ જીત્યો ને મીરજીનકરને નવાખ ખનાવ્યો અને સુરાજ ઉદ્દૈયા હાર્યો તેથી વેપ બદલી તે નાહો. કોઈ માણસે તેને ખતલાવ્યાથી મીરજીનકરે તેને પકડ્યો અને પોતાના દીકરા મીરાનના કબજામાં સાંધ્યો મીરાને તેને કુંડે રીતે મારી નાખ્યો.

પ્ર૦ મીરકાશીમ કોણ હતા ને તેને હાથેજ જોડે કેમ વિગ્રહ થયો.

હ૦ ખંગાળાનો નવાખ મીરજીનકર દેવાદાર થઈ ગયો હતો, તેથી હાથેજેને કમ્બલ કરેલું નાણુ આપી શક્યો નહી તે ઉપરથી તેમણે મીરજીનકરના પૈતાદાર જમાઈ મીરકાશીમને ગાદી આપી. આ મીરકાશીમે કાંપના હાથેજ લોકોના વેપાર ઉપર હાંસલ ન હોવાથી પોતાના દેશીઓના વેપાર ઉપર હાંસલ ફેંકાવી નાખ્યું તેથી કાંપની ઉપજને ધકો લાગ્યો, તે ઉપરથી હાથેજેને તેની વચે ઘેરોઆ આગળ લડાઈ થઈ.

પ્ર૦ ઘેરોઆ, બકસર, અને કાલપીની લડાઈ કોની કોની વચ્ચે ને કેમ સાંલમાં થઈ?

હ૦ ઘેરોઆની લડાઈ ઇ. સ. ૧૭૬૩ માં હાથેજ ને મીરકાશીમ વચ્ચે

યહ તેમાં ઇંગ્રેજ લડ્યા બકસરની લડાઈ ઇ. સ. ૧૭૬૪ માં અ-
ચોક્ષના સુખા સુબકદ-દૌલા ને મનરો વચ્ચે યહ, તેમાં સુબકદ
દૌલા હાર્યો. કાલપીની લડાઈ ઇ. સ. ૧૭૬૪ માં યહ તેમાં ઇંગ્રેજો
એ સુબકદદૌલાને તથા મરૈઠાઓને હરાવ્યા.

પ્ર૦ ત્રણ એકઠા યએલા રાજાઓનાં નામ શા ને તેઓ એકઠા થઈને
ઈંગ્રેજ સાથે કેઈ લડાઈ લડ્યા?

ઉ૦ મીરકાશીમ, સુબકદદૌલા અને શાહ આલમ એ ત્રણ પટણા આ
ગળ ૧૭૬૧ માં ઇંગ્રેજ સાથે લડ્યા પણ તેમાં તેઓ હાર્યા.

પ્ર૦ કલાઈવે બીજવાર ઇંગ્લાંડ જઈ આવ્યા પછી શા શા સુધારા કર્યા

ઉ૦ તેણે સરકારી અમલદારોને વેપાર કરવાની મના કરી ને લરકરી લો
કોને એવડું બાધું મળતું હતું તે બંધ કર્યું આખી દેશમાં બંડ ક
હ્યું પણ કલાઈવે તે બાંધાદારીથી સમાવ્યું.

પ્ર૦ રૈયુટ્ટેરીંગ (નવી ગોઠવણનો વહીવટ) શો હતો અને તે કેઈ
સાલમાં થયો.

ઉ૦ ૧૭૭૩ રૈયુટ્ટેરીંગઆક્ટ પસાર થયો તેમાં એવું કહ્યું કે બંગાળનો
ગવરનર જનરલ કહેવાય અને મદ્રાસ અને મુંબઈના ગવરનરોનો
બિપરી ધાય. ગવરનર જનરલની સાથે કામ કરવાને એક કો-
ન્સીલ ઠગવી. એ કોન્સીલના અને ગવરનર જનરલના અમલ પ્ર-
માણે હિંદુસ્તાનમાં કંપનીનું રાજ્ય ચાલે, કલકત્તામાં એક મુખ્ય
ન્યાયાધીશ અને ત્રણ કેપ ન્યાયાધીશો ની સુપ્રીમ કોર્ટ સ્થાપો, પ
હેલ વહેણે ગવરનર જનરલ વોને હેસ્ટીંગ્સ થયો તેને કોન્સીલના
મેમ્બરો સાથે બનતું નહોતું.

પ્ર૦ કાશીના બંડનું કારણ શું?

ઉ૦ ૧૭૮૦ માં કાશીના રાજા ચૈતયસીંગ જોડે કરાર કરતાં હેસ્ટીંગ્સે
ધાંચ લાખ રૂપીઆ વધારે માગ્યા તે રાજાએ આપવાનું ના કહેવા
થી હેસ્ટીંગ્સે તેનો પચાસ લાખ રૂપીઆ હંડ કર્યો તે હંડ વસુલ
કરવાને તે પડે કાશી ગયો, ને ચૈતયસીંગને કેદ કર્યો આ જુલમ
થી કાશીની રૈયત કોપી ને ઇંગરેજ પહેરેગીરોને ખારી નાખી
તેમણે રાજાને હેરાળ્યો ૧૭૮૦ માં.

પ્ર० રાય હુલેમ; વાનસીતાર્ત, આનંદરાજ, નંદકુમાર, એ કોણ હતા?
 ઉ० રાયહુલેમ સુરાજ ઉદવલ્લભનો ખજાનચી પણ ઇંગરેજ તરફ ગયેલો.
 વાનસીતાર્ત કલકત્તાનો ગવરનર.

આનંદરાજ ઉત્તર સરકારનો રાજા ફ્રેંચો પક્ષમાં નીકળી ઇંગરે
 જોને મળી હતો.

નંદકુમાર હેસ્તીગમની સામા ફરીયાદ કરનાર હતો. ને તેથી તેનું
 મોત થયું હતું.

પ્ર० હેસ્તીગમ કોણ ને તેણે શાં કામ કરીયાં?

ઉ० પેહેલો ગવરનર જનરલ હેસ્તીગમ થયો તેણે કૉન્સીલ સાથે આજુ
 ખનાવ કર્યો નંદકુમારને માગે નંખાવ્યો ને પછી કડાવવા માટે
 કાચીના ચઘતમીંગ તથા અયોધ્યાની ખેંગમે કપર જુલમ કર્યો હતો.

પ્ર० નીચેની સાલોમાં શી શી બીતાઓ બની? ૧૭૫૬, ૧૭૫૮, ૧૭૬૦
 ૧૭૬૩, ૧૭૬૪, ૧૭૬૫, ૧૭૬૭, ૧૭૭૪.

ઉ० ૧૭૫૬ માં અલીપુર્નીયાનું મરણ, ૧૭૫૮ ચાણાઆલમની ખંગાળા
 ઉપર સ્વારી, ૧૭૬૦ માં પટણાની પેલી લડાઈ કલાઈવને ઉમરાવ
 પદવી મળી, મીર જફરને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુક્યો અને મીર
 કાચીમનુ ગાદીએ ખેંચવું ૧૭૬૩ માં ઘેરીયાની લડાઈ ૧૭૬૪ માં
 દેશી પલટણનો ખળવો ૧૭૬૫ માં મીર જફરનું મરણ ૧૭૬૭ માં
 કલાઈવનું છેલ્લું વખતે ઇંગ્લેંડ જવું ૧૭૭૪ માં રાહોલા જોડે થયું
 થયું.

મકરણ ૧૫ મુ

પ્ર. હૈદરઅલીની સંક્ષિપ્તમાં ઉત્પત્તિ ખતાવો?

ઉ० મૈસુરના રાજા નંદરાજની ફોજમાં હૈદરઅલી એક ટુકડીતો નાવક
 હતો ફોજમાં હાજર થયા પછી તેણે સાહસ, સુચીરપણું અને લ-
 રકરી મોટા શુણા ખતાવ્યા તેથી તે ફોજમાં મોટી પદવીએ ચડ્યો.
 પ્રાછળથી તેણે પોતાના હાથ નીચે છુટારાઓનો જમાવ કરી મોટી
 ફોજ એકઠી કરી પોતાના રાજા ઉપર ચડાઈ કરી તેને ગાદીએથી
 ઉઠાડી મુકીને પોતે મૈસુરની ગાદીએ બેઠો ઇ० સં ૧૭૬૧.

પ્ર૦ હૈદરઅલી જેડે ઇંગરેજોને કેષ કેષ મુખ્ય લડાઈઓ યદ્ય તે
ઓનાં સાથ સાથે નામ દર્શાવે.

૬૦ અંબુર ૧૭૬૭ માં કર્નલ રમીથે હૈદરને હરાવ્યો ત્રીનામાલી ૧૭૬૭
માં કર્નલ રમીથે હૈદરને હરાવ્યો ચંગામ ૧૭૬૭ માં ઇંગરેજો હૈદર
ને હરાવ્યો પોન્નાલોરની પેટેલી લડાઈ ૧૭૮૦ માં હૈદરે કર્નલ બે
લીને હરાવ્યો. ૧૭૮૧ પોર્તોનાલોની લડાઈમાં પોર્તુગીઝોની ખીજી
લડાઈમાં અંગ્રે શેરશીંગરની લડાઈમાં કર્નલ કુટે હૈદરને હરાવ્યો.
૧૭૮૧ માં ચીલાંચમની લડાઈમાં હૈદરે કુટને હરાવ્યો. ૧૭૮૨માં
પનીઆની લડાઈમાં ઇંગરેજો હૈદરને હરાવ્યો.

પ્ર૦ કેષ કેષ લડાઈમાં હૈદર હતો?

૬૦ પોન્નાલોરની લડાઈમાં તેણે કર્નલ બેલીને ઇ. સ. ૧૭૮૦ માં હરાવ્યો હતો ઇ. સ. ૧૭૮૧ માં ચીલાંચમની લડાઈમાં તેણે સર
આયર કુટને હરાવ્યો.

પ્ર૦ હૈદરઅલીનાં હાંકરા ટીપુ સાથે ઇંગરેજોને કેષ કેષ લડાઈઓ યદ્ય
ને કેષ સાથમાં?

૬૦ ઇ. સ. ૧૭૮૧ માં શીમોગામાં ઇંગરેજો ટીપુને હરાવ્યો. તેમજ અ
અરિકેરામાં કર્નલ યાલીસે ટીપુને હરાવ્યો. ને ઇ. સ. ૧૭૮૬ માં સ
દાશીવલી લડાઈમાં ટીપુ હાર્યો. ઇ. સ. ૧૭૯૮ માં માલવેલી
અને શીરંગપટ્ટણુ આગળ ટીપુને ઇંગરેજોએ હરાવ્યો અને છે-
લ્લી લડાઈમાં એટલે શીરંગપટ્ટણુની લડાઈમાં તેનું મોત થયું.

પ્ર૦ મહેશ્વર સાથે ચાર લડાઈઓ કેષ કેષ સાથમાં ને તેના અંત કાણે-
આણે?

૬૦ (૧) ઇ. સ. ૧૭૬૯માં ગદ્રાસનું તહનામું કરી અંત આણે; પછી
૬૦ સ. ૧૭૭૮માં ચર યદ્ય ને ઇ. સ. ૧૭૮૪માં મોગલનું તહ-
નામું કરીને [૨] લડાઈમાં અંત આણે પછી ઇ. સ. ૧૭૮૧
માં [૩] નિષ્ક્રય થયો. ઇ. સ. ૧૭૮૨માં કાનેરાલીસાથી હાર પામી
રાજ્યનો હિસ્સો તથા કંડ આપી ઇ. સ. ૧૭૮૨માં (૪) લડાઈમાં
અંત આણે. પછી ઇ. સ. ૧૭૮૮માં અંગ્રેજો નસરુવાસાથી મીથો
નિષ્ક્રય થયો તે ઇ. સ. ૧૭૮૯ માં ટીપુ મુલાયમ અંત આણ્યો.

પ્ર० ચેરકુક્કીની લડાઈ દોની દોની વચે થઈ અને તેનો શો પરીણામ થયો?

ઉ० ૪૦ મં ૧૭૭૨ માં ચેરકુક્કીની લડાઈ થઈ તેમાં માધવરાવ પેઠાએ હૈદરઅલીને હરાવ્યો.

પ્ર० મદ્રાસના તહનામાથી શું થયું?

ઉ० ૪૦ સં ૧૭૬૬ માં મદ્રાસનું તહનામું થયું તેનાથી લડાઈ થયા પે-
હેલાં ખંને પક્ષવાળા જેવી સ્ત્રીતીમાં હતા તેવી સ્થાતીમાં પાછા
રહ્યા.

પ્ર० હૈદર કેઈ સાલમાં મરી ગયો?

ઉ० ૪૦ સં ૧૮૮૨ માં.

પ્ર० નીચેની સાંચોમાં કઈ કઈ ખીનાઓ ખનો? ૧૭૬૪, ૧૭૬૬, ૧૭૭૨
૧૭૮૧, ૧૭૮૪.

ઉ० ૧૭૬૪ માં હૈદરે બેંગ્લુર લીધું ૧૭૬૬ હૈદરઅલીએ કાલીકટ લીધું
૧૭૭૨ માં કુર્ચ પ્રાંતમાં કેર. ૧૭૮૧ માં ઇંગ્લેન્ડ અને વસંદા વ
ચે યુદ્ધ થયું, ૧૭૮૪ માં મંગલોરનું તહનામું.

મુકદ્દમા ૧૩ મું

પ્ર० હેસ્નીંગ્સ ક્યારે વિજાયત ગયો, તેના પછી કેણુ ગવરનર જનરલ થયો?

ઉ० તે ૧૭૫૫ માં વિજાયત ગયો; અને તેના પછી લોર્ડ કાર્નવાલીસ'ગ
વરનર જનરલ થયો.

પ્ર० સીટના ખાંસ વિશે તમે શું જાણો છો?

ઉ० પીટ નામે ઇંગ્લેન્ડ મુખ્ય પ્રધાન હતા તેણે એક કાયદો મંજૂર કે
શઓ તેથી દરેક ઇંગ્લેન્ડ કંપનીના ડાયરેક્ટરોમાંથી ત્રણ જણની
તમણે ગ્રુપ મંડળી નીમી ને તે મળી તેમને તમે કામ ચલાવે
એ ત્રણને માથે ઇંગ્લેન્ડના રાજ મંત્રી મંડળીમાંથી છ મંત્રીઓ
ની સભા ખનારી અને તેમના હુકમ પ્રમાણે કામ ચાલે એવું ઠરાવ્યું
એ છતાં જે પ્રમુખ ઠરે તેને ભરતખંડ ખાતાનો પ્રધાન મણુશે કે
લકતાના ગવરનરની કાઉન્સિલમાંથી ચાર મેમ્બરોના ત્રણ થયા અને

મુખાબ અને મલાસના ગવરનરોને માટે કાઉન્સિલ ઠરાવી.

પ્ર૦ ફોકસનું ખીલ શું હતું?

ઉ૦ ફોકસ નામે મુખ્ય વજરે આમની સભામાં એક કાયદો મંજૂર કરવાને ધારણા કરી, તેમાં કંપનીનો વહિવટ તેના ડાયરક્ટરો પાસેથી લઇને પારલામેન્ટે નીમેલા અમલદારને સોંપવો અને વેપાર ડાયરક્ટરોને હાથ રાખવો. પણ આ કાયદો તેના રાજ્યને ઠીક લાગ્યો નહીં તેથી નામંજૂર થયો.

પ્ર૦ લાડે કાર્નવાલીસ કયારે આગ્યો ?

ઉ૦ ઇ. સ. ૧૭૮૬ માં આગ્યો.

પ્ર૦ લોર્ડ કાર્નવાલીસે શા શા સુધારા કર્યો?

ઉ૦ તેણે આવી ઇંગરેજ અમલદારોને માંડે માંડે કંકાસ કરતા, તથા લાંચ ખાતા અને ખોટી રીતે ધન મેળવતાં અટકાવ્યા, એ વખતે નોકરોના પગાર ટુંકા હતા અને વેપારથી તથા ખીજે આડે રસ્તે પૈસો મેળવવાનો પ્રસંગ વધારે લેતા અને તેથી કોઇ કોઇ વાર લાલચમાં આવી પડતા આવી અનીતિ અટકાવવાને નોકરોના તે મની લાયકી પ્રમાણે પગાર વધાર્યા પછીયત હાંકી કાઢ્યો અને તે ચેતવણી આપ્યા પછી જો ધારા પ્રમાણે ન વર્તે તો શીક્ષા કરવી.

ઉ૦ ઉત્તર સરકારે માંત ઇંગરેજોને કોની પાસેથી કેઇ સાલમાં મળ્યો.

ઉ૦ નીજામ સરકારે તેના કરાર પ્રમાણે ઉત્તર પ્રાંત ઇંગરેજોને ૧૭૮૮ આપ્યો.

પ્ર૦ અરીકેરાની લડાઇ કોની કોની વચ્ચે અને કેઇ સાલમાં થઇ.

ઉ૦ ૧૭૯૧ માં અરીકેરાની લડાઇમાં લોર્ડ કાર્નવાલીસે ટીપૂને હરાવ્યો.

પ્ર૦ કાર્નવાલીસ પછી કોણ ગવરનર જનરલ થયો?

ઉ૦ લોર્ડ કાર્નવાલીસ પછી સરજનશીર થયો ૧૭૯૩.

પ્ર૦ કર્ફલાની લડાઇ કયારે ને કોની કોની વચ્ચે થઇ?

ઉ૦ ૧૭૯૫ માં કર્ફલા આગળ મરૈઠાઓએ નીજામને હરાવ્યો.

પ્ર૦ સરજનશીર પછી કોણ ગવરનર જનરલ થયો?

ઉ૦ તેના પછી ૧૭૯૮ માં લોર્ડ મોર્નીંગ્ટન (માર્કેનીસ વેલસ્લી) થયો.

પ્ર૦ વેલ્સલીએ કેઇ કેઇ લડાઇઓ કરી?

- ૬૦ અસાધ્ય આગળ દોહનરાવ તથા રઘુજીને હુગળ્યા તથા આરગામ આગળ સિંધીઆને અને ભોમલાને હુગળ્યા છેલા ઉતરમાં ૬૦ સં ૧૮૦૪ જરતપુરનો ઘેરો ૬૦ સં ૧૭૫૩માં કિચરાત વેરો ને વંચ પરપરાના પટા ખાંધી આપ્યા દિવાની તથા ફોજદારી કાયદા થયા. સર જન સોર આગ્યો કુદીની લડાઈ ૫૬.
- ૫૦ ગર જનસોરના વખતમાં કયા કયા રાજ્યોમાં ઉચ્ચ પાયલ થઈ?
- ૬૦ કચ્છાટકનું રાજ્ય ઇંગ્લેન્ડે ૬૦ સં ૧૮૦૨ માં ખાલસા કર્યું. ને આ યોધ્યામાં ખંડ થવાથી ત્યાં રેસીડેન્સમેરોનું જીન થવાથી નવાખને કેટલેક કર્યો.
- ૫૦ વેલેસ્લીના વખતમાં શું બન્યુંવા લાયક બન્યું?
- ૬૦ મહેસુર જીત્યું, આગળ આલસા કર્યું. ગરેડા, સિંધીઆ, હોલકર, તથા ભોમલાને તેમ જરતપુરના રાજાને પણ નમ પાડી કરાર કરવા લીધા.
- ૫૦ ઇંગ્લેન્ડે સરત શી રીતે મળ્યું?
- ૬૦ ૧૮૦૦ ઇંગ્લેન્ડે સુરતના નવાખને પેનશન આપી તેની પાસેથી તે જરેર અને તેના પ્રગણાં લઈ લીધાં?
- ૫૦ લાઈફેક કઈકઈ લડાઈઓ લડયો?
- ૬૦ ૧૮૦૩ માં તેણે દીલ્લી, આગ્રા, અને સાસ્વારી આગલ સિંધીઆ નેહુગળ્યા. ૧૮૦૪ માં તેણે ફરકાખાદની લડાઈમાં હોલકરને હરાવ્યો.
- ૫૦ સિંધીઆ સાથે ઇંગ્લેન્ડેને જે લડાઈઓ થઈ તેમનાં સાલ સાથે નામ લખો?
- ૬૦ ઉપર કહેલી ત્રણ લડાઈઓ અને આરગામની લડાઈઓમાં પણ ૧૮૦૩ માં જનરલ વેલેસ્લીએ સિંધીઆને હરાવ્યો.
- ૫૦ હોલકર સાથે ઇંગ્લેન્ડેને કઈ કઈ લડાઈઓ થઈ તેનાં સાલ સાથે નામ લખો?
- ૬૦ ઉપર કહેલી તે ફરકાખાદની લડાઈમાં અને તેજ સાલમાં દીગઢની લડાઈ થઈ તેમાં ફોજ હોલકરને હરાવ્યો ૧૮૦૪.
- ૫૦ શરખા સાથે ઇંગ્લેન્ડેને કઈ કઈ લડાઈઓ થઈ તેનાં સાલ સાથે નામ લખો?

ઉં ૧૮૧૫ માં મહુનની લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગરેજે શેરખાને હરાવ્યા.

અને ૧૮૧૬ માં મકવાનપુર અને હરિહરપુરની લડાઈ થઈ તેમાં પણ ઇંગરેજે શેરખાને હરાવ્યા.

પ્ર૦ દેવગામની સંધી વિશે તમે શું જાણો છો?

ઉં ભોંસલાએ દેવગામના મુકામે કટક, ખાલાસુર વર્ધા નદીની પશ્ચિમ કાંઠાનો તથા ખીજે કેટલોક મુલક ઇંગરેજોને આપવો એવી સંધી કરી તથા તેના પાડોશોની જોડે વાંધો પડે ત્યારે ઇંગરેજ સરકાર પંચ થઈને જે ઠરાવે તે કબુલ કરવું અને ઇંગરેજના પરદેશી શત્રુઓમાંના કોઈને નોકરીમાં રાખવા નહીં એવી ખોલીએ સંધી કરી.

પ્ર૦ સીરજીઆંજે ગામમાં શી સંધી થઈ?

ઉં સીરજીઆંજે ગામમાં સીંધીઆ સાથે ૧૮૦૩ માં સંધી થઈ તેમાં તેણે ઇંગરેજોને ગંગા અને જમનાની વચ્ચેના મુલક, જેપૂર, ગોહદની ઉત્તરનો મુલક, અહમદનગર, બરૂચ, અને ગાંધાટ તથા ગોદાવરીની વચ્ચેના પ્રાંત આપ્યો.

પ્ર૦ લાર્ડ વેલેસલી કયારે વિલાયત ગયો?

ઉં ૬૦ સં ૧૮૦૫ માં.

પ્ર૦ નીચેની સાલોમાં શી મુખ્ય ખીનાઓ ખની ૧૭૮૫, ૧૭૮૮, ૧૭૯૧, ૧૭૯૩, ૧૭૯૮, ૧૭૯૯, ૧૮૦૦, ૧૮૦૨, ૧૮૦૩, ૧૮૦૪, ૧૮૦૫?

ઉં ૧૭૮૫ માં હેસટીંગ્સ વિલાયત પાછો ગયો ૧૭૮૮ માં ઉત્તર સરકાર પ્રાંત ઇંગરેજોને નીજામ પાસેથી મળ્યો. ૧૭૯૧ માં અરીકેરાની લડાઈ થઈ, ૧૭૯૩ માં સરખનશોર ગવરનર જનરલ થયો અને મી૦ એરીનુ જીન, ૧૭૯૮ માં લાર્ડ મોરનીંગટન ગવરનર જનરલ થયો, ૧૭૯૯માં સદાશીવ, માલવેલી અને સીરંગપટણની લડાઈઓ તથા ટીપુનુ મોત ૧૮૦૦ માં ઇંગરેજોએ સુરત લીધું, ૧૮૦૨ માં વસાઈનું લશ્કર, ૧૮૦૩ માં અસાઈ, દીલ્હી, લાસ્વારી અને આરગમની લડાઈઓ થઈ તથા દેવગામ સીરજીઆંજે ગામની સલાહ ૧૮૦૪ માં દીગ અને ફરકાખાદની લડાઈઓ થઈ, ૧૮૦૫ માં લાર્ડ વેલેસલી વિલાયત પાછો ગયો.

પ્રકરણ ૧૭ મું.

પ્ર૦ લાર્ડ વેલેસ્લી કયારે વિલાયત ગયો તેના પછી કોણ આવ્યું?

ઉ૦ લાર્ડ વેલેસ્લી ૧૮૦૫ માં વિલાયત ગયો તેના પછી કાર્નવાલીસ ખીજવાર ગવરનર જનરલ થઇને આવ્યો.

પ્ર૦ વેલેસ્લીના ખંડ વિશે તમે શું જાણો છો?

ઉ૦ ૧૮૦૬ માં મદ્રાસ પ્રદેશમાં વેલેસ્લીની હાજરીમાં ઇંગ્લેન્ડની દેશી ફોર્સે જળવો કર્યો અને વેલેસ્લીમાં ટીપુના છોકરાને કેદ કરાવ્યા હતા એ કુવરોનુ એ કામમાં ઉત્તેજન હતું. શીવાજીએ ૧૧૩ ઇંગ્લેન્ડને કતલ કર્યા પણ થોડી વારમાં કર્નલગીલેસ્પી આવી પોહ્યા એને તેણે ખંડ સમાવ્યું.

પ્ર૦ કાર્નવાલીસ પછી કોણ ગવરનર જનરલ થયો?

ઉ૦ સરજન ખારડો ૧૮૦૫.

પ્ર૦ ખારડો પછી કોણ આવ્યો?

ઉ૦ લોર્ડ મીન્ડો ૧૮૦૭ માં ગવરનર જનરલ થયો.

પ્ર૦ રણછતસીંહ જોડે શા શા કરાર થયા?

ઉ૦ પંજાબનો જોરાવર રાજા રણછતસીંહ હતો, ગવરનર જનરલ લોર્ડ મીન્ડોએ તેના દરબારમાં વકીલો મોકલી કરાર કરાવી લીધા કે સતલજના ઇંગ્લેન્ડ રાજ્ય ભણીના કાંઠા ઉપરના તાલુકદારોને તેણે પજવવા નહીં.

પ્ર૦ સીંધ, કાણ્હ અને ઇરાન જોડે શા તહનામાં થયાં?

ઉ૦ સીંધ, કાણ્હ અને ઇરાનના અધીપતીઓ જોડે દોસ્તી કરી ગવરનર જનરલે કણ્હાત લીધી કે તેમના મુલકમાં ઇંગ્લેન્ડના હુસ્મનની ફોજને પેસવા દેવા નહીં.

પ્ર૦ ઇ. સ. ૧૮૧૩ માં શું થયું?

ઉ૦ લોર્ડ મીન્ડો સ્વદેશ ગયો. કંપનીને ચીન સાથે વેપાર કરવાને સનંદ મળી. ખ્રિસ્તી ધર્મના ખ્રિષ્ચોની હિંદુસ્તાનમાં નીમણુંક થઇ.

પ્ર૦ હેસ્તીંગ્સના વખતમાં શા ખનાવો ખન્યા?

ઉ૦ નેપાળનું યુદ્ધ ને આકટરલેનના ખાહાદુરોને પછી સિંધી ખીંદારને

વથ કલ્યા પેશાનું રાજ્ય ખાલસા કરીખાણવાને બિલુમાં મોકલ્યો નાગપુરને ખાલસા કરી બોલવાના રાજનો અંત. પ મરની કંપનીને આપરો આપ્યો. વિધીખા અને હોલકરને વગ કર્યા.

૫૦ લાર્ડ મીન્ટો પછી કોણ ગવરનર જનરલ થયો?

ઉ૦ ૧૮૧૩ માં લાર્ડ મીન્ટો વિભાજિત ગયો અને ૧૮૧૪ માં લાર્ડ હે સ્તીંગ ગવનર જનરલ થયો.

૫૦ પીંડાગ કોણ હતા?

ઉ૦ મધ્ય હિંદુસ્તાનમાં પીંડાગઓના હજારો હુદારાઓનાં ટોળાં ફરતાં હતાં તેઓને મરેઠા રાજાઓનો આશ્રય હતો કમરા પછી નીકળી ઉતર દક્ષિણ પારખીમ અને પૂર્વનાં ફેલાઈ હજારો ગાયો અને કરંધા છટલા ને લોકોને પીડતા. દારેલું ધન મનાવવાને મરયાં તથા ઉની રાખના તોખરા મોડોડે ખાંધાને મારતા અને તેમના નાયક કરીમ-ખાંન અને ચીતુ હતા.

૫૦ ભગતખંડમાં વર્તમાન પત્ર કયા ગવરનર જનરલના વખતમાં પહેલ વહેલુ નીકળ્યું?

ઉ૦ લોર્ડ હેસ્ટીંગ્સના વખતમાં.

૫૦ લાર્ડ હેસ્ટીંગ્સ કયારે વિભાજિત ગયો?

ઉ૦ ૬૦ સ. ૧૮૨૩ માં.

૫૦ ખડકી, કોરેગામ, આરે, માહીદપુર, નાગપુર, અને જખલપુરની લ ડાહઓ કે.ની કોની વચે થઈ?

ઉ૦ ખડકીની ૧૮૧૭માં ઇંગરેજ ને પેશ્વા વચે થઈ તેમાં પેશ્વા હાર્યો કોરેગામની લડાઈ ૧૮૧૭ માં થઈ તેમાં ઇંગરેજે મરેઠાને હરાવ્યા આરેની લડાઈ ૧૮૧૮ માં ઇંગરેજ અને ગોખલે વચે થઈ તે માં ગોખલે હાર્યો, માહીદપુરની લડાઈ ૧૮૧૭ માં થઈ તેમાં સરહી સરો તથા શર માલકમે હોલકરને હરાવ્યા નાગપુરની લડાઈ ૧૮૨૦ માં થઈ તેમાં ઇંગરેજે મરેઠાને હરાવ્યા જખલપુરની લડાઈ ૧૮૧૭ માં થઈ તેમાં ઇંગરેજે મરેઠાને હરાવ્યા.

૫૦ નીચેની સાક્ષીમાં કઈ કઈ મુખ્ય ખીનાઓ ખતી? ૧૮૦૬, ૧૮૦૬ ૧૮૧૩, ૧૮૧૪, ૧૮૧૬, ૧૮૧૭ અને ૧૮૧૮.

૬૦ ૧૮૦૬ માં વેથોરામાં ખંડ થયું, ૧૮૦૯ માં રણજીતસીંહ જોડે કરા
ર અને સિંધુ, હરાન અને કાણુલનું તહેનામાં, ૧૮૧૩ માં હંદક
ધંડીઆ કંપનીને સ્વનંત્રપણે ચીનના વેપારના ઇખામતી સનંદ
મળી અને કલકત્તામાં ગિથપની નીમણુક, ૧૮૧૪ માં નેપાળ જો
ડે યુદ્ધપા ૧૮૧૬ થુરખા જોડે સંધી ગંગાધરચાસ્ત્રીનું જીન. ૧૮૧૭
માં ખડકી, કૌરે ગામ અને માલીકપુરની લડાઈઓ તથા પીંઢાગ
લોડોના અંત, ૧૮૧૮ માં પેરવાનો અંત અને આરેની લડાઈ
અને ખાજનાર પેરવાને ગાદી કેપરથી ઉઠાડી મુઠ્ઠી ખીયુરમાં રહેવા
મોકલ્યો.

મકરણ ૧૮ મુ

પ્ર૦ હિંદુસ્તાનમાં કેળવણી ખાતુ સરકાર તરફથી પ્રથમ કયા ગવરનરે
જનરલના વખતમાં રખાયું?

ઉ૦ લાર્ડ ટેરતીંગ્સના વખતમાં.

પ્ર૦ લાર્ડ હેરતીંગ્સ પછી કેણ ગવરનર જનરલ થયું?

ઉ૦ ૧૮૨૦ માં લાર્ડ અમહરરેત થયો.

પ્ર૦ 'અક્ષી લોક સાથે લડાઈનું કારણ શું?

ઉ૦ ૧૮૨૩ માં 'અક્ષી રાજ્ય' ઇંગ્રેજના તાખાના એક ખેટને કબજે કર
ર્યો અને વળી ઇંગ્રેજના ગિત્ર કાયારના રાજના મુલક ઉપર સ્વા
રી કરી જનરલ કેમ્પબેલે 'અક્ષી લોકોને હરાવી તેમના રાજને સ
લાક કરાવવાની જરૂર પાડી.

પ્ર૦ 'અક્ષી લોક સાથે ઇંગરેજોને કેઈ કેઈ લડાઈઓ થઈ?

ઉ૦ ૧૦ સ૦ ૧૮૨૪ માં રંજીતની લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગરેજે 'અક્ષીઓ
ને હરાવ્યા. ૧૦ સ૦ ૧૮૨૫ માં પ્રામની લડાઈ થઈ તેમાં સર
આર્ચીમાલડ કેમ્પબેલે 'અક્ષીઓને હરાવ્યા. ત્યાર પછી ખીલ વાર
પાઠો 'અક્ષી લોકો સાથે વીગ્રહ થયો; તેમાં ૧૦ સ૦ ૧૮૫૨ માં
રંજીતની લડાઈ થઈ, તેમાં ઇંગરેજે 'અક્ષીઓને હરાવ્યા. અને તેજ
સાક્ષમાં પેશ્વાની લડાઈ થઈ તેમાં પણ ઇંગરેજોએ 'અક્ષીઓને હરાવ્યા

હરાબ્યા.

પ્ર૦. અદેશના સુખ સાથે પેહેલા વિગ્રહના અંતે શી સંધી થઈ?

ઉ૦. તેણે ઇંગરેજોને કરોડ રૂપીઆ આપ્યા અને તેની સાથે આશામ, આરાકાન અને ટેનાસરીમ પ્રાંતો આપ્યા.

પ્ર૦. ખરાકપુરના ખંડતું વણું લખો?

ઉ૦. અક્ષદેશમાં પહેલે વરસે ફોજ મોકલી તેને હરાધાણીની હરકતો નડવાથી ઘણાક રોગથી મરી ગયા તથા અક્ષો લોકોને જાદુ આવડે છે તેથી તેઓ અચૂત છે અને તેમના દુશ્મનો મરી જાય છે, એવી અફવા ઉડવાથી દેશી સીપાઈનાં મન ડરી ગયાં, ખરાકપુરના દેશી સીપાઈઓને અક્ષ દેશની લડાઈમાં જવાને હુકમ થવાથી તેઓ દીલગીર થયા અને તેમાંથી સુડતાળીસમી પલટણે તો હુકમ માનવાની સાફ ના કહી તે માટે તેમના ઉપર ઇંગરેજોએ તોપો ચલાવી તેથી કેટલાક મરી ગયા અને કેટલાકને ખતરફ કર્યા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૨૬.

પ્ર૦. લોર્ડ વીલીયમ બેન્ટીકના વખતમાં શા સુધારા ને પ્રખ્યાત કામો થયાં?

પ્ર૦. લોર્ડ વીલીયમ બેન્ટીકના સુધારાની ખાખતમાં ઇંગલાડનો માર્ગ બદલાયો, રાજ્ય લોકો તોફાન કરે તો તેને શિક્ષા કરવાનો ધારો નીકળ્યો ફિરોજપુરના નવાબને ફાંસીએ દીધો.

ઈ. સ. ૧૮૩૪ માં ઇસ્ટ ઇન્ડીઆકંપનીને નવી સનંદ મળી, તેણે લશ્કરી અને મુલકી ખર્ચમાં ઘટાડો કર્યો.

દેશીઓને મોટી નોકરી આપવાનો ધારો રચો. અને ન્યાય ખાતામાં મુનસફ સહાયઓનો વીગરે ઠરાવ્યા.

અદાલતોમાં ફારસીમાં કામ ચાલતું તે બંધ કરી અદાલતના ગામ નો દેશી ખોલીમાં કામ ચલાવવાનો કાયદો કર્યો.

સતી થવાનો ચાલ બંધ કર્યો.

કમ લોકોને (ફાંસીઆ)નો નાશ કર્યો, અને કેળવણી ખાતામાં ઇંગરેજી ખોલી હામલ કરી, એના વખતમાં હિંદુસ્તાનમાં પેહેલા વેલ્ફેર આગળો આવ્યો.

પ્ર૦ છાપખાનાને છુટ આપવાનો કાયદો કોણે કર્યો?

હ૦ લોડ લુલીયમ ખેન્ટીક પછી કામ ચલાવે ગયેલા [અઝર્કીંગ] મેકકાર્થે

પ્ર૦ ખેન્ટીક પછી કોણ ગવરનર જનરલ થયો?

લોર્ડ આકલાંડ ૧૮૩૬ થી ૧૮૪૨ સુધી

પ્ર૦ લોર્ડ આકલાંડના વખતમાં થી થી ખોનાઓ ખની?

હ૦ અફઘાનીસ્તાન સાથે વીચર ૧૮૪૧ અને ચીન સાથે જુલ ૧૮૪૨

પ્ર૦ ચીન સાથે વિચર થવાનું કારણ લખો?

હ૦ હિંદુસ્તાનમાંથી પુરકુળ અફઘીણ ચીનમાં જતું તેના બંધનથી લેટેકા માં ખરાબી પેઠી હતી; માટે અફઘીણ દેશમાં આવતું અટકાવવાને ચીનના રાજાએ કાયમ કર્યો. પણ અફઘીણ દેશમાં જાતું માતું આવવા લાગ્યું તે ચોરી પકડવાના કામમાં ચીનના અમલદારોએ ઇચ્છે પ્રગ્તને ઘણી પીડા કરી તેથી આકલાંડે ગાફ સાહેબને મોકલવી ચીનાઓને હરાવ્યા. અને સલાહ કરવાની જરૂર પડી.

પ્ર૦ આ ચીનની સલાહમાં શા શા કોલકારો થયા?

હ૦ ઇંગ્લેન્ડને હાંગ કાંગ ખેટ આપ્યો તથા ચીનના ચાર ખંદરોમાં વેપાર કરવાની રજા આપી.

પ્ર૦ નીચેની સાલોમાં થી થી મુખ્ય ખોનાઓ ખની? ૧૮૨૬, ૧૮૨૮, ૧૮૩૯, ૧૮૪૧, ૧૮૪૨.

હ૦ ૧૮૨૬ માં ખરાકપુરમાં ખંડ, ૧૮૨૮ માં ઇંગ્લેન્ડે કુર્ગ પ્રાંત છતી લીધો, સતી થવાનો ચાલ ખંધ કર્યો અને ફાંસીઆ લોકોને નાશ થયો. ૧૮૩૯ માં ઇંગ્લેન્ડે ગીજની જીત્યું, કાણુલ કબજે કર્યું, ૧૮૪૧ માં કાણુલમાં ખીલજીઓનું હુલ્લ અને સર લુલોઅમ મેકનાટનું જીત, ૧૮૪૨ માં ચીન જોડે જુલ અને ચીન સાથે સંધી થઈ.

મકરણ ૧૯ મુ

પ્ર૦ આકલાંડ પછી કોણ ગવરનર જનરલ થયો?

હ૦ આકલાંડ પછી લોર્ડ એડીનબરો થયો ૧૮૪૨ માં

પ્ર૦ અફઘાન સાથે કેઇ કેઇ લડાઈઓ થઈ?

ક ૧૮૪૦ માં પરવાનગી લડાઇ થઇ તેમાં ઇંગ્લેન્ડ દ્વારત મહાપદને હરા
ઓ, ૧૮૪૨ માં કંદહારની લડાઇ થઇ તેમાં જનરલ નાટે અફઘા
નોને હરાવ્યા.

પ્ર ૦ સીંધ સાથે વીંછડ થવાનું કારણ શું?

ક ૦ સીંધના અમીરોએ અફઘાનીસ્તાનની લડાઈમાં ઇંગ્લેન્ડ દેશને ધણી
હરકત કરી હતી તેથી ઇંગ્લેન્ડે સીંધ ઉપર સ્વારી કરી.

પ્ર ૦ સીંધના અમીરો સાથે કેઇ લડાઈઓ થઈ?

ક ૦ ૧૮૪૩ માં મીઆનીની લડાઈ થઇ તેમાં સર આરલસ નેપીઅરે સીં
ધના અમીરોને હરાવ્યા અને ૧૮૪૩ પછી હૈદ્રાબાદની લડાઈ થઇ
તેમાં પણ નેપીઅરે અમીરોને હરાવ્યા.

પ્ર ૦ ઇંગ્લેન્ડે સીંધ દેશ થી રીતે મળ્યો?

ક ૦ ત્યાંના અમીરોને હરાવી ગાદી કપરવી ઉઘાડી મુકીને ૧૮૪૩ માં
સીંધ દેશને ઇંગ્લેન્ડ રાજ સાથે ભેળવી દીધો.

પ્ર ૦ માહારાજપુરની લડાઈ કોની કોની વચ્ચે થઇ ને તેનું કારણ શું?

ક ૦ બેંગલો સીંધીઆના મરજુ પછી એક નાના રાજા પુત્રને ગાદી આપ
વી તેની વતી કારભાર ચલાવતે રાજા પાદશાહ અને મામાસા
હોમ વચ્ચે વાંધો ઠહો. ઇંગ્લેન્ડે મામા સાહેબનો પક્ષ સ્વીકાર્યો તે
થી મરાઠા સાથે થયા ને લડાઈ થઇ તેમાં માહારાજપુર આગળ
૧૮૪૩ માં લાર્ડ ગાફે સીંધીઆને હરાવ્યો.

પ્ર ૦ પનીવારની લડાઈ કોના કોની વચ્ચે થઈ?

ક ૦ એ લડાઈમાં ગ્રે સરકારે સીંધીઆને હરાવ્યો ૧૮૪૩ માં.

પ્ર ૦ લાર્ડ એલનપોર પછી કોણ ગવર્નર જનરલ થયો?

ક ૦ ૧૮૪૪ માં લાર્ડ એલનપોર પછી લાર્ડ હાર્ડિંગ થયો.

પ્ર ૦ થીબ હોક સાથે લડાઈનું કારણ શું?

ક ૦ પંજાબના મલ્ટ રજાસોહની કડે એ યાજુ રાજ થઇ ગયા ત્યાર
પછી તેની માનીતી રાજા ચંદાકુંવરના પુત્ર હુકીમીંગને ગાદી મ
ળી; રાજા પાખક હતો તેથી કિસાયોની મુખા રાજાને કારભાર ક
રતી; થીબ લરકર કતાયન પામેકું હતું તેથી તેને ચેન પડતું ન
હોતું તેથી કિસાયોને તે લરકરનો રર લાગવાયા ઇંગ્લેન્ડના મુલક

ઉપર સ્વામી કરવાને મોકલ્યું આ મનમુખો જાણીને હાડીંગે પં
જામની સીમા ઉપર ફેજ એકઠી કરી આપી શીખ લોકોને લડવાનું
કારણ જણ્યું.

પ્ર૦ ઇંગરેજોને શીખ લોક સાથે કંઈ કંઈ લડાઈઓ થઈ?

ઉ૦ ૧૮૪૫ માં મુઝફીની લડાઈ થઈ તેમાં ગાફ સાહેબે શીખ લોકોને
હરાવ્યા. ૧૮૪૫ માં ફીરોજ શેરની લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગરેજોએ
શીખલોકોને હરાવ્યા ; ૧૮૪૫ માં ખદીવાલની લડાઈ થઈ તેમાં ઇં
ંગરેજે શીખ લોકોને હરાવ્યા. ૧૮૪૬ માં અલીવાલની લડાઈ થઈ
તેમાં સરહુગાફે અને હેનરી સ્મીથે તેજવીંગ તથા સામસીંગ સર
સ્મીથે શીખ લોકોને હરાવ્યા; ૧૮૪૬માં સોખ્રાનની લડાઈ થઈ તેમાં
દારોને હરાવ્યા. ૧૮૪૮ માં રામનગરની લડાઈ થઈ. તેમાં ગાફ સા
હેબે શેરશીંગતથા ચતુરસીંગને હરાવ્યા, ૧૮૪૮ માં ચીનીઅનવા
લાની લડાઈ થઈ. તેમાં ગાફ સરદારે શેરશીંગને હરાવ્યા, ૧૮૪૮
માં કીનોરીની લડાઈ થઈ તથા સફુસેનની લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગરે
જે શીખ લોકોને હરાવ્યા. ૧૮૪૮માં સુજરાતની લડાઈ થઈ તેમાં
ગાફ સરદારે શીખ લોકોને હરાવ્યા.

પ્ર૦ શીખ લોકો સાથે શી સંધી થઈ?

ઉ૦ સતલજ અને ખીઆ નદીની વચ્ચેના પ્રાંત અને લડાઈના ખરચ
ઈંગ્રેજોને આપવો. પંજાબની ગાદીએ દુહીપસીંહ રહીને ઉમરલા
યક યાચ ત્યાં સુધી ઉમરાવોની સુખા કામ ચલાવે તે સખા ખીટીસ
ફેસીડેટની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલે અને રાજ્યરક્ષણને માટે લાહોરમાં
ઈંગરેજ ફેજ રહે.

પ્ર૦ કાશ્મીર પ્રાંત ઇંગરેજોને શીખ લોકોએ આપ્યો હતો તેનું તેમ
ણે શું કર્યું?

ઉ૦ એક કરોડ રૂપિયાએ સુશાખસીંગને વેચાતો આપ્યો.

પ્ર૦ હારડીંગના વખતમાં કયા કયા સુધારા થયા?

ઉ૦ ફાંસીઆ કંઈ ને સતીયવાનો ચાલ કંઈ કંઈ ચાલતો હતો તેખંધકરણ.
ફુધપોતી કંઈ છોડીઆ મારવાનો તથા ઓદીઆમાં ને ગાંડવામાં
માં નરમેષ કરવાનો ચાલ હતા તે ખંધ કરાવાને રાજાદારીનું હાંમલ

લ ખંધ કરવાને નાકાં ઉઠાડી મુક્યાં. ને વેપારને ઉત્તેજન આપ્યું.
મુલકી શીલ્પશાળાને મદદ કરી, તાજમહેલ વિગરે જુની કારી-
ગરી કાયમ રાખવા રીયેર કરાવ્યા.

પ્ર૦ હાર્દીગ પછી કોણ ગવરનર જનરલ પયો?

ઉ૦ હાર્દીગ પછી ૧૮૪૮ માં લોડ ડેપ્રીજ આગ્યો.

પ્ર૦ લોડ ડેપ્રીજના વખતમાં શા મુખ્ય ખનાવ ખન્યા?

ઉ૦ શીખ અને ખસ લોકો સાથે ખીજવાર યુદ્ધ, અયોધ્યા અને નાગ
પુર ખાલસા કરી ઇંગરેજ રાજ સાથે ભેળવી દીધાં. રેલવે અને
તાર એના વખતમાં થયાં.

પ્ર૦ શીખ લોક સાથે ખીજ વાર વીચહનુ કારણ શું?

ઉ૦ લાહોરના સરકાર મુજરાજે રાજનામું આપ્યું તેની જગાએ ખી
ને આગ્યો કે તરતજ મુલતાનની ફોજે ખંડ કર્યું અને યોડા
ઇંગરેજોને કતલ કર્યા; મુજરાજે મારનારને ઇનામ આપી લડાઇ
ની તક આપી કરી એટલે ખધા શીખ લોકો તેને જઇ મળ્યા એ
ને લડાઇ થઇ.

પ્ર૦ પંજાબ ઇંગરેજોને શી રીતે મળ્યું?

ઉ૦ ત્યાનાં રાજા દુલીપસીંગને પેનથન આપી પંજાબને ખાલસા કરી
ઇંગરેજ રાજ્ય સાથે ભેળવી દીધું.

પ્ર૦ ખસ દેશની ખીજ લડાઇનું કારણ શું?

ઉ૦ આવાનો ગવરનર ઇંગરેજ રખતને પીડતો હતો તેથી ઇંગરેજ લ
શકરે તેના ઉપર સ્વારી કરી અને તેને સંધી કરવાની જરૂર
પાડી.

પ્ર૦ તેની સાથે શી સરતો થઇ?

ઉ૦ જુની સંધી કાયમ રાખી તેની સાથે પેથ માંત ઇંગરેજોને વધારે
આપ્યો?

પ્ર૦ નાગપુર અને અયોધ્યા ઇંગરેજોને શી રીતે મળ્યું?

ઉ૦ નાગપૂરનો રાજા અપૂત્ર મુઓ તેથી તેનું રાજ ખાલસા કરી ઇંગ
રેજ રાજ્ય સાથે ભેળવી દીધું ૧૮૫૩ માં, અને અયોધ્યાના ના
લાયક રાજાને પકડીને જેમ મલહારરાવને મદ્રાસ લઇ ગયા તેમ તે
ને કલકત્તે લઇ ગયા અને તેનું રાજ ખાલસા કરી ઇંગરેજ રા-

જા સાથે ૧૮૫૧ માં ભેળવો દીધું.

પ્ર૦ લોર્ડ દલહુસીના વખતમાં સુધારા કયા થયા?

જ૦ ૬૦ સ૦ ૧૮૫૩ માં કંપનીને કેટલાક ફેફાર કરી નવો પટો આપ્યો. સિવિલ સર્વિસમાં દાખલ થવાને પરીક્ષાકરાવી. ખંગાળામાં લેફ્ટેનન્ટ ગવર્નર ઠર્યો. કલકત્તા, મુંબાઈ, મદ્રાસમાં મદર અદાલત સુપ્રીમકોર્ટો હતી તે ભેળવો નાખીલાહુકોર્ટો ખનાવી રેલવેને તાર ચાલુ થયા. કેળવણીમાં વધારો કર્યો, સડકો તથા પુલ તથા ખગડો ખાંધવાને કરજો નાણાં લીધાં. ગુન્ડોમનાવવા માર મારવા તથા ખીન્ને જીલમ કરવા તથા વેઠ કરાવવાના ચાલની મના કરી.

પ્ર૦ લોર્ડ ડેલોલ કયારે વીસાયત ગયો?

જ૦ ૧૮૫૬ માં પાછો ગયો.

પ્ર૦ નીચેની સાલોમાં શા શી મુખ્ય ખીનાઓ ખની? ૧૮૪૩, ૧૮૪૪, ૧૮૪૫, ૧૮૪૮, ૧૮૪૯, ૧૮૫૩, ૧૮૫૬ માં?

જ૦ ૧૮૪૩ માં ગ્વાલિયરનું તોફાન અને સ્ત્રી દેશને ઈંગરેજ રાજ્ય સાથે જોડી દીધો.

૧૮૪૪ માં લોર્ડ એલનબરોને ખસતરફ કર્યો.

૧૮૪૫ માં મુઝફ્ફી અને ફીરોજ શહેરની લડાઈઓ થઈ.

૧૮૪૮ માં પંજાબમાં હુલડ.

૧૮૪૯ માં પંજાબને ઈંગ્રેજ રાજ્ય સાથે જોડી દીધો.

૧૮૫૩ માં બ્રહ્મ દેશની સંધી અને નાગપુર ઈંગરેજ રાજ્ય જોડે જોડી દીધું.

૧૮૫૬ માં અયોધ્યાને ઈંગરેજ રાજ સાથે જોડી દીધું.

મકરગુ ૨૦ મુ

પ્ર૦ લોર્ડ ડેલોલ પછી કોણ ગવર્નર જનરલ થયો?

જ૦ ૧૮૫૬ માં લોર્ડ કેનીંગ આગ્યો,

પ્ર૦ લોર્ડ કેનીંગના વખતમાં શા શા ખનાવ વળ્યા?

જ૦ ચ્યાર મોહોડા ખનાવ બન્યા.

(૧) બ્રહ્મ સાથે વીરહ ૧૮૫૭.

(૨) ચીન સાથે વીઝહ ૧૮૫૭.

(૩) દેશી ફોજનો બજારો ૪૦ સં ૧૮૫૭.

[૪] કંપની પાસેથી રાજ લઈ પારલામેન્ટે મહારાણી વિક્ટોરીયાને આપ્યું.

પ્ર૦ ઇરાન જોડે વીઝહનું કારણ શું?

ઉ૦ ૪૦ સં ૧૮૩૭ માં હિરાત યત્રમાં ઇંગ્લેન્ડે ઇરાની શાહને ખાળ્યો હતો તે વેર રાખીને ઇંગ્લેન્ડેનું અપમાન કરતો અને વિરોધ વધારતો તેથી ગવર્નર જનરલે ઓટા સાહેબને ત્યાં લશ્કર લઈને મોકલ્યો અને તેણે ઇરાનના શાહને હરાવ્યો તેથી શાહને માફી માગવી પડી.

પ્ર૦ પારસીની સંધીના ચા કોલકરાર થયા?

ઉ૦ પારસીની સંધી ઇરાની શાહ અને ઇંગ્લેન્ડ વચ્ચે થઈ તેમાં શાહે હિરાત અને અફઘાનીસ્તાન ઉપર હાથો કરવો નહીં એવી કલ્પના ત આપી ૪૦ સં ૧૮૫૭.

પ્ર૦ ચીનના વિઝહનું કારણ અને પ્રતિજ્ઞામ લખો?

ઉ૦ ઇંગ્લેન્ડે માહુ લાગે એવું ચીન સરકારે કર્યું હતું માટે ઇંગ્લાંડ થી લોર્ડ એલજીનની સરહારો હેઠળ ફોજ ચીન ઉપર મૂકી અને ચીનાઓને હરાવ્યા ઇંગ્લેન્ડે વેપાર કરવાની છૂટ આપી ને ચીનના રાજાએ સલાહ કરી.

પ્ર૦ ૧૮૫૭ ના બળવાનાં મુળ કારણાં શાં?

ઉ૦ સન ૧૮૫૬ માં સરકારે એવો કાયદો કર્યો કે જ્યાં નોકરી કરવા શીપાઇઓને મોકલે ત્યાં શીપાઇઓએ જવું. એવી સરતથી શીપાઇઓને નોકર રાખવા. આથી દેશી શીપાઇઓ ના ખુશ થયા (૨) વાંઝીઆ દેશી રાજાઓ તથા ખીજા દુરાચારી રાજાનાં રાજ પાલસા કરી લઈ ઇંગ્લેન્ડ સાથે બેળવો દીધાં.

(૩) એવી ગપ વહી કે બધાને સરકાર પ્રીતી કરવા ખચ્છે છે અને મુખ્ય કારણ એ છે કે ફીલ્ડ નામની બંદુકમાં કાર્ટ્રીજ હાંતે પકડવી પડે છે શીપાઇઓમાં એવી ગપ ચાલી કે એ કાર્ટ્રીજને ગાયની ચરખી એપડી છે અને સરકાર બધાને વટાળવાનું પારે છે. એ વાત

ખરી માનીને ખંગાળાની દેશી પલટણના સીપાઇઓ સાથા થયા એ પ્રમાણે પેહેલેથી સંતબ્રહ્મ કરી રાખ્યાથી દિલ્લી, કનપુર અને લખ નૌર વિગરે દેકાણે ખડે ઉઠ્યાં અને તેમાં ઘણા ઇંગ્લેન્ડ, મડમો, અને ખચ્ચાંનાં છુન થયાં. સર હુરૌજ અને હેવલોક વીગરે બહા દુર સરદારોએ પોતાની બહાદુરીથી બળવો સમાપ્ત્યો. આ બળવામાં નાના સાહેબ. તાતીયા ટોપી, દિલીના પાદશાહ, અયોધ્યાની બેગમ અને ઝાંસીની રાણી વિગરે આગેવાન હતાં.

૩૦. આ બળવા પછી કંપની પાસેથી રાણીના હાથમાં રાજ્ય ગયું, ત્યારે સરકાર તરફથી જાહેરનામું થયું હતું; તેનો સારાંશ કહો?

૬૦ [૧] અત્યાર સુધી ભરતખંડમાં અમારી વતી ઇસ્ટ ઇન્ડીયા કંપનીએ એ રાજ કારભાર ચલાવ્યો અને હવે બીજા કારણને માટે પારલામેન્ટની સભાથી કારભાર અમે અમારા હાથ લેવાનો ઠરાવ કર્યો છે. માટે આ જાહેર નામાનો જાહેર થકી હવે એ કારભાર અમે અમારે હાથ લીધો છે; રાજ્યની સર્વ રાષ્ટ્રતને ફરમાવવામાં આવે છે કે તેમણે અમારા ઉપર અને અમારી પાછળ ગાદીએ બેસનારાઓની ઉપર વિશ્વાસ રાખવો, અને તેમની આજુ પાછવી; અને અમારી વતી રાજ્યનો વહીવટ કરવાને જેને અમે નીમીએ તેમની આજ્ઞામાં રહેવું.

(૨) વિશ્વાસુ બાઇ લોર્ડ કાનીંગની હુદ્દિ, ને ડહાપણ ઉપર વિશ્વાસ રાખી અમે એને ભરતખંડનો પેહેલો વેંહેણો વાજસરાય નીમીએ છીએ.

(૩) ઇસ્ટ ઇન્ડીયા કંપનીને તાબે જે ખાતાઓમાં જે જે નોકરોએ સર્વને પોતપોતાની જગ્યાએ બાહાલ રાખીએ છીએ; અને એ નોકરોને અમે જે કાપદા અને હુકમ કરીએ; તે તેમણે પાળવા.

(૪) ભરતખંડના દેશી રાજ્યોને જણાવીએ છીએ કે તેમની સાથે કંપનીએ જે જે ફોલકરાર કર્યા છે. તે અમે બરાબર પાળીશું અને અમે આશા રાખીએ છીએ કે આપ પણ તેમજ કરશો.

(૫) અમારા કબજામાં જે મુલકો છે તેમાં જધારો કરવાનો અમારી પાસે નથી, અમારા રાજ કે હકો ઉપર કોઇને હાથ બાલવા દેખશું નહીં અને તેમ કરશે તો અમે તેમને સજા કરશું તેમજ બીજા.

ના રાજ્ય કે હકો ઉપર પણ હાથ નાખવા દઈશું નહીં. દેશીસંજ્ઞા
એના હક પણ અમે અમારા હકની માફક જાળવીશું.

અમે પંડે પ્રીત્તી ધર્મેને સત્ય માનીએ છીએ તે છતાં અમારા
ધર્મ સંબંધી મત અમારી રદ્યતને પરાણે મનાવવાની અમે ઇચ્છા
રાખતા નથી. અને અમે ફરમાવીએ છીએ કે ધર્મ માનવાને માટે
કોઈના ઉપર મેદર કે ઇતરાજ કરવી નહીં. અમે અમારા તાબાના
નોકરોને સખત મના કરીએ છીએ કે ધર્મ સંબંધી કોઈના ઉપર
જુલમ કરશે તો અમારો તેમના ઉપર અતીશય કોપ થશે.

(૭) જાતી ભેદ ઉપર અથવા ધર્મ ઉપર નજર નહીં રાખતાં ભણેલાઓ
ને ખનતા સુધી યોગ્ય નોકરી આપવાને અમે ચુકીશું નહીં.

(૮) હિંદુઓમાં વારસા સંબંધી જુના રીવાજ ઉપર ધ્યાન આપીશું.

પ્ર૦ લોર્ડ કેનીંગ પછી આજ સુધીમાં કયા કયા વાઈસરાય થયા.

ઉ૦ ૧૮૬૨ માં લોર્ડ એલ્થન આવ્યો.

૧૮૬૪ માં સરજન લારેન્સ આવ્યો.

૧૮૬૯ માં લોર્ડ મેયો આવ્યો.

૧૮૭૨ માં લોર્ડ નાર્થ જુક આવ્યો.

૧૮૭૬ માં લોર્ડ લીટન આવ્યો.

૧૮૮૦ માં માર્કીસેસ ઓફ રીપન આવ્યો.

પ્ર૦ ખેંકો કીયા ગવરનર જનરલના વખતમાં થયું?

ઉ૦ સરજન લારેન્સના. રૂનો ભાવ વધી જવાથી મુખાઈમાં પુષ્કળ ના
ણાં આવ્યા તે નાણાં ઠેકાણે પાડવાને લોકોને હજારો ધંધા માથે
લેવાને સુજાયા. અને ખેંકોમાંથી લોકોની ખરાબી થઈ.

પ્ર૦ મહારાજ ગાયકવાડને કયા ગવરનર જનરલના વખતમાં માદી
ધી ઉઠાડી મુકયો; ને કેઈ સાલમાં?

ઉ૦ ઈ. સ. ૧૮૭૪ માં લોર્ડ નાર્થજુકેના વખતમાં.

પ્ર૦ મહારાણી સહિએ કૈસરેહાંદ એ પદ કોના વખતમાં ધારણ કર્યું?

ઉ૦ ઈ. સ. ૧૮૭૭ માં લોર્ડ લીટનના વખતમાં.

પ્ર૦ નર્મિની સાલોમાં રાી રી મુખ્ય બીનાઓ બની; ઈ. સ. ૧૮૫૦,

૧૮૫૮, ૧૮૬૪, ૧૮૬૫, ૧૮૬૬, ૧૮૭૧, ૧૮૭૬, ૧૮૭૫, ૧૮૭૭,

૧૮૭૮?

- ૬૦ ઇ. સ. ૧૮૫૭ માં હાન નેડે વિગ્રહ, ચીન ઉપર સ્વાસી અને દે-
સી પસંદગીમાં ખળતો.
૧૮૫૮ માં મહારાણી સાહેબને હાથ કંપનીનું રાજ્ય આપ્યું.
૧૮૬૪ માં ભુતાન ઉપર ચડાઈ.
૧૮૬૫ માં મુંબાઈમાં બેકોનો સરસો.
૧૮૬૬ માં આઠીઆમાં દુકાળ અને વાઘેલાઓનું ખંડ.
૧૮૭૨ માં લોડ મેયોનું ખુન
૧૮૭૪ માં મહારાજાને ગાદીએથી ઉઠાડી મુક્યો.
૧૮૭૫ માં પ્રીન્સ આફ્ર વેલ્સ હિંદુસ્તાનમાં આવ્યો.
૧૮૭૭ માં મહારાણીએ કેસરહિંદનો ખેતાય ધારણ કર્યો.
૧૮૭૮ લાઈસેન્સ ટેકસ.

જાહેર ખબર

સરવે લોકોને ખબર આપવામાં આવેછે કે ભરતખંડના ઇતિહાસનો પ્રશ્નોત્તર કીમત ૦-૩-૦ ગણીન પ્રશ્નોત્તર (ગણીત ની રીતનાં કારણ) કીમત ૦-૩-૦ તથા બુગોળનો ટુંક હેવાસ કીમત ૦ ૦-૪ તથા ભરતખંડના ઇતિહાસની લડાઈઓ કીમત ૦-૦-૧ તથા બ ડળી વાક્ય કીમત ૦-૪-૦ તથા રજીસ્ટર થઈથકે એવા દસ્તાવેજ અરજીઓ તથા દેશીનામાની પ્રશ્નોત્તરીનું દર્પણ કીમત ૦-૮-૦ તથા રોજનામાની ચોપડી કીમત ૦-૩-૦ તથા ગીરધગ્ધન રામાયણ કીમત ૧-૦-૦ તા. વ્રજરતનજીવીહર ૦-૧-૦ તથા ભરતખંડના ઇતિહાસનો યોગ હેવાસ ૦-૨-૦ ઉપરની ચોપડીઓ નીચે દસી વેલે ઉકાણેથી રોકડી કીમતે મળશે. દશથી વધારે રાખનારને દશાંશ કમીયન કાપો આપવામાં આવશે.

નડીઆદ—રૂઢનાથજી પોળમાં ચોકસી નારણલાલ હીરાચંદ પાસેથી સ્વામીનારાયણના મંદીર આગળ ચોકસી રજુછોડ દાસ રામદાસની દુકાનેથી.

સત્યસાગર પ્રેસમાંથી તથા માંકડાપોળમાં શા. નારલાલ મગનલાલ પાસેથી.

અમદાવાદ—કાળુપુરમાં ધનાઞ્ઞતારની પોળમાં અંબાજીભાગા આગળ રતન ખડકીમાં શા. ડાહ્યાભાઈ પરસોતમદાસ પાસેથી કાળુપુરમાં ધનાઞ્ઞતારની પોળમાં ગુંદીની પોળમાં શા. વલ્લવદાસ કેવળદાસને ઘેર.

શા. ચંકરલાલ વલ્લવદાસ પાસેથી તથા આર્યોદય પ્રેસમાંથી નાહાયા—રોક મુળજી જગજીવનદાસ પાસેથી.

ચોકસી નારણલાલ હીરાચંદ

નડીઆદ.

જાહેર ખખર.

સરવે લોકોને ખખર આપવામાં આવેછે કે ભરતખંડના ઇ-
તિહાસનો પ્રશ્નોત્તર કીમત ૦-૩-૦. ગણીત પ્રશ્નોત્તર (ગણિતની
રીતનાં કારણ) કીમત ૦-૩-૦ તથા ભૂગોળનો ટુંક હેવાલ કીમત
૦-૦-૪ તથા ભરતખંડના ઇતિહાસની લડાઇઓ કીમત ૦-૦-૧ તથા
ભડળી વાક્ય કીમત ૦-૪-૦ તથા ૨૯૪૨ થઈ શકે એવા દસ્તાવેજ
અરજીઓ તથા દેશોનામાની પ્રશ્નોત્તરીનું દર્ષણ કીમત ૦-૮-૦ તથા
રોજનામાની ઓપડી કીમત ૦-૩-૦ તથા ગોરધરકૃત રામાયણ કીમત
૧-૦-૦ તા. વ્રજરતનજીવીરૂહ ૦-૧-૦ તથા ભરતખંડના ઇતિહાસનો
યોગ હેવાલ ૦-૨-૦ ઉપરની ઓપડીએ પ્રાપ્તિ દર્શાવેલે ઉકાણેથી રો-
કડી કીમતે મળશે. દશથી વધારે રાખનારને દશાંશ કમીશન કાપી
આપવામાં આવશે.

નડીઆદ—રૂઢનાથજી પોળમાં ચોકસી નારણલાલ હીરાચંદ પાસેથી
સ્વામીનારાયણના મંદીર આગળ ચોકસી રણુછોડદાસ
રામદાસની દુકાનેથી.

સત્યસાગર પ્રેસમાંથી તથા માંકડાપોળમાં રા. નારણલાલ
મગનલાલ પાસેથી.

અમદાવાદ—કાળુપરમાં ધનાસુતારની પોળમાં અંબાલમાતા આગળ
રતન ખડકીમાં શા. ડાહ્યાભાઈ પરસોતમદાસ પાસેથી
કાળુપરમાં ધનાસુતારની પોળમાં ગુંદીની પોળમાં શા. ન
લવદાસ કેવળદાસને ઘેર.

શા. શંકરદાસ વલવદાસ પાસેથી તથા આર્યોદય પ્રેસમાંથી.

તાકાપા—રોડ મુળજી જગજીવનદાસ પાસેથી.

ચોકસી નારણલાલ હીરાચંદ.

નડીઆદ.

